

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Diplomová práce

**Environmentální vzdělání a environmentální chování
v rozvoji regionu**

Bc. Klára Trávníčková

© 2016 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Klára Trávníčková

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Environmentální vzdělání a environmentální chování v rozvoji regionu

Název anglicky

Environmental education and environmental behavior in the development of the region

Cíle práce

Cílem diplomové práce je zhodnocení faktoru environmentálního vzdělání a environmentálního chování pro rozvoj regionu a navržení východiska k této problematice. Dílčím cílem bude zjistit, jaká je úroveň environmentálního vzdělávání na středních školách. Dalším dílčím cílem bude zjistit úroveň environmentálního chování mezi veřejností, a jaké faktory toto chování nejvíce ovlivňují.

Metodika

Teoretická část a charakteristika prostředí bude vycházet ze studia dokumentů. Terénní šetření bude provedeno kvantitativním i kvalitativním sociologickým šetřením. Kvantitativní šetření bude provedeno u studentů středních škol a české veřejnosti. Kvalitativní šetření bude provedeno mezi aktéry podílející se na environmentálního vzdělání v regionu. Výsledky budou zhodnoceny, diskutovány a bude stanoven závěr. Osnova práce: 1. úvod 2. cíl a metodika 3. teoretická část 4. charakteristika prostředí 5. šetření v terénu 6. výsledky a diskuze 7. závěr 8. seznam použité literatury 9. přílohy

Doporučený rozsah práce

40 – 60 stran

Klíčová slova

environmentální výchova, environmentální chování, ekogramotnost, udržitelný rozvoj, životní prostředí, regionální rozvoj

Doporučené zdroje informací

- ČINČERA, Jan. Environmentální výchova: od cílů k prostředkům. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-147-8
- ČINČERA, J. – CAHA, M. *Výchova a budoucnost : hry a techniky o životním prostředí a společnosti*. Brno: Paido, 2005. ISBN 80-7315-099-9.
- DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost : příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-141-2.
- HEJDA, Jan a kol. Hlediska udržitelnosti a kvality života v manažerském a občanském rozhodování. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2005. ISBN 80-245-0907-9
- KRAMER, Matthias ; URBANIEC, Maria ; OBRŠÁLKOVÁ, Ilona. Mezinárodní management životního prostředí. Praha: C.H.Beck, 2005. ISBN 80-7179-919-X
- KUBÁTOVÁ, Helena. Sociologie životního způsobu. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. ISBN 978-80-247-2456-0
- MÍCHAL, Igor. Ekologická stabilita. Brno: Veronica, 1994. ISBN 80-85368-22-6
- MOLDAN, Bedřich. (Ne)udržitelný rozvoj. Ekologie – hrozba i naděje. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0286-5
- NOVÁČEK, Pavel ; VAVROUŠEK, Josef. a kol. Lidské hodnoty a trvale udržitelný způsob života. Sborník přednášek. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1993. ISBN 80-7067-309-5
- WINTEROVÁ, Deborah ; KOGEROVÁ, Susan. Psychologie environmentálních problémů. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-593-6
-

Předběžný termín obhajoby

2016/17 ZS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Pavla Varvažovská

Garantující pracoviště

Katedra humanitních věd

Elektronicky schváleno dne 16. 11. 2016

doc. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 21. 11. 2016

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 30. 11. 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci „Environmentální vzdělání a environmentální chování v rozvoji regionu“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila práva třetích osob.

V Praze dne 28. 11. 2016

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Pavle Varvažovské za velmi dobré vedení mé diplomové práce, zejména pak za cenné a dobře cílené rady, které byly při zpracování nezbytné.

Environmentální vzdělání a environmentální chování v rozvoji regionu

Souhrn

Cílem diplomové práce je zhodnocení environmentálního vzdělání a environmentálního chování pro rozvoj Ústeckého kraje a navržení východiska k této problematice. Dílčím cílem je zjištění úrovně environmentálního vzdělávání na středních školách a mezi veřejností.

Práce se skládá z teoretické a praktické části. Teoretická část je zpracována na základě odborné literatury s použitím metod analýzy, syntézy a komparace. Praktická část práce je založena na kvantitativním i kvalitativním sociologickém šetření. Kvantitativní šetření bylo provedeno prostřednictvím dotazníků mezi studenty středních škol a veřejností z Ústeckého kraje. Kvalitativní průzkum byl proveden mezi aktéry podílející se na environmentálním vzdělávání z téhož regionu. V závěru diplomové práce je zhodnocení environmentálního vzdělávání na středních školách a environmentálního chování mezi veřejností v regionu a navržena doporučení.

Klíčová slova: environmentální výchova, environmentální chování, ekogramotnost, udržitelný rozvoj, životní prostředí, regionální rozvoj

Environmental education and environmental behavior in the development of the region

Summary

The aim of the thesis is to evaluate environmental education and environmental behavior for the development of the Usti Region and propose background to this issue. A partial objective is to determine the level of environmental education in secondary schools and among the public.

The work consists of theoretical and practical parts. The theoretical part is elaborated on the basis of scientific literature, using methods of analysis, synthesis and comparison. The practical part is based on qualitative and quantitative sociological survey. The quantitative survey was conducted through questionnaires among high school students and the public from the Usti Region. Qualitative research was conducted between actors involved in environmental education from the same region. In conclusion, the thesis is to evaluate the environmental education in secondary schools and environmental behavior among the public in the region and proposed recommendations.

Keywords: Environmental education, environmental behavior, environmental awareness, sustainable development, environment, regional development.

OBSAH

1 ÚVOD	10
2 CÍL A METODIKA	11
3 TEORETICKÁ ČÁST	13
3.1 Vzdělávání a výchova	13
3.2 Vymezení základních pojmů.....	14
3.3 Ekogramotnost	15
3.4 Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta	15
3.5 Směry environmentální výchovy	17
3.6 Vztah člověka a přírody	18
3.7 Faktory působící na člověka.....	19
3.8 Behaviorální psychologie.....	20
3.9 Environmentální udržitelnost	21
3.9.1 Je současný stav trvale udržitelný?	22
3.10 Plánování a dokumenty EVVO pro školy.....	23
4 CHARAKTERISTIKA PROSTŘEDÍ	25
4.1 Socioekonomické ukazatele Ústeckého kraje	25
4.1.1 Sociální vývoj.....	25
4.1.2 Ekonomický vývoj	28
4.1.3 Vývoj životního prostředí	30
4.2 Charakteristika střední školy.....	32
4.3 Financování dotačního programu EVVO z rozpočtu Ústeckého kraje.....	33
5 TERÉNNÍ ŠETŘENÍ	35
5.1 Kvantitativní šetření – střední školy (SŠ)	35
5.1.1 Statistická analýza - SŠ	40
5.2 Kvantitativní šetření – veřejnost	41
5.2.1 Statistická analýza - veřejnost.....	48
5.3 Kvalitativní šetření	49
5.3.1 Kvalitativní šetření – studenti SŠ.....	49
5.3.2 Kvalitativní šetření – pedagogové SŠ	50
5.3.3 Kvalitativní šetření – ostatní aktéři	51
5.3.4 Kvalitativní šetření – shrnutí.....	52

6 VÝSLEDKY A DISKUZE	53
6.1 Shrnutí výsledků kvantitativního šetření u žáků SŠ.....	53
6.2 Diskuse k výsledkům kvantitativního šetření u žáků SŠ	53
6.3 Shrnutí výsledků kvantitativního šetření u veřejnosti.....	54
6.4 Diskuse k výsledkům kvantitativního šetření u veřejnosti.....	55
6.5 Shrnutí výsledků kvalitativního šetření.....	56
6.6 Diskuse k výsledkům kvalitativního šetření	56
7 ZÁVĚR	57
8 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	59
9 PŘÍLOHY.....	61
9.1 Seznam tabulek	64
9.2 Seznam grafů.....	66
9.3 Seznam zkratk	67

1 ÚVOD

„Teprve až pokácíte poslední strom, až otrávíte poslední řeku, až ulovíte poslední rybu, přijdete na to, že se peníze nedají jíst“

Australský indiánský kmen Cree

Všechny dostupné ukazatele naznačují, že lidstvo svým jednáním drasticky narušuje schopnost biosféry vyrovnávat lidské zásahy a udržovat prostředí vhodné pro lidský druh života. Příroda se nezměnila – je dál tím, čím byla ve svém vývoji po tisíce milionů let. Nezměnil se ani náš přístup k přírodě: chováme se dál zcela podle „kovbojské“ etiky, zajímáme se jen o svá přání a bohorovně se nezajímáme o následky našeho konání, jako se automobilista nezajímá o dopad svých výfukových exhalátů na město, lidi či přírodu. (Kohák, 1998. s. 16)

Nezměnila se příroda a nezměnila se naše tradiční „kovbojská“ etika. Změnili jsme se my, lidé, a to ve třech zásadních ohledech. Po celá tisíciletí jsme byli nepočetní, skromní a bezmocní. V posledních třech staletích jsme se stali nečekaně mocní, neuvěřitelně nároční a nepředstavitelně početní. (Kohák, 1998. s. 18)

Ekologie, životní prostředí, vztah člověka a přírody bezesporu patří mezi aktuální témata dnešní doby a dotýkají se každého z nás a neměla by se ani na středních školách opomíjet. Základní znalosti o současném stavu životního prostředí v globálním měřítku Země i v regionálním a v lokálním prostoru by měla již patřit k všeobecnému vzdělání značné části obyvatel. Přitom ekologické vzdělání a ekologická výchova není totéž. Jde spíše o navazující články řetězu, či o spojité nádoby. Jestliže cílem ekologického vzdělání je osvojování si co nejširšího souboru poznatků a vědomostí o stavu životního prostředí, o příčinách narušení jeho základních složek a o možnostech a formách řešení, pak cílem ekologické výchovy je uplatňování znalostí v praxi, vědomé dodržení základních principů ekologického myšlení a chování, osvojení si praktických návyků ve vztahu k přírodě a ke společnosti. Cílem ekologicko-výchovného působení je, aby člověk byl nejen ekologicky gramotný, ale aby i aktivně projevoval své nesobecké občanské postoje ve prospěch přírody a přirozenějších způsobů lidského pobývání na Zemi. Ne všichni lidé jsou ovšem vnímaví k blízké přírodě a šetrnější k životnímu prostředí a každý člověk má své důvody, proč se chová tím či oním způsobem.

2 CÍL A METODIKA

Cílem diplomové práce je stanovení si jednoho hlavního cíle a dva dílčí cíle. V rámci jednotlivých dílčích cílů byla stanovena vždy jedna výzkumná otázka.

Hlavním cílem diplomové práce je zhodnocení faktoru environmentálního vzdělání a environmentálního chování pro rozvoj regionu a navržení východiska k této problematice. Dílčím cílem č. 1 této práce je zhodnocení úrovně environmentálního vzdělání na středních školách Ústeckého kraje. V rámci dílčího cíle č. 1 je stanovena výzkumná otázka, zda poskytování informací ze strany školy k ekologii a ochranně životního prostředí ovlivňuje skutečnost, že studenti třídí odpad.

Dílčím cílem č. 2 je zjištění úrovně environmentálního chování mezi veřejností z Ústeckého kraje. V rámci dílčího cíle č. 2 je stanovena výzkumná otázka, zda třídění odpadu veřejnost vnímá jako základ environmentálního chování.

Diplomová práce je rozdělena do dvou částí a to na část teoretickou a praktickou. Základem teoretické části práce je analýza, syntéza a komparace souboru literárních rešerší odborné literatury, na jejímž základě jsou definovány a popsány základní ekologické pojmy včetně problematiky environmentální a ekologické výchovy. Prostřednictvím kompilace odborné literatury je odkrývání historie vztahu člověka a přírody, jednotlivé cíle a prostředky environmentální výchovy a v neposlední řadě i trvale udržitelný rozvoj včetně problematiky ekogramotnosti.

Praktická část práce je založena na kvantitativním i kvalitativním sociologickém šetření. Zpracování praktické části je postaveno zejména na sestavení dotazníků, které byly distribuovány mezi studenty středních škol a českou veřejností. Cílem je zjištění úrovně environmentálního vzdělávání středoškolských studentů 2 středních škol Ústeckého kraje a též zjištění úrovně environmentálního chování mezi veřejností z téhož regionu.

Kvalitativní šetření je provedeno mezi aktéry podílející se na environmentálním vzdělání v regionu. Cílem je získání názorů středoškolských studentů, pedagogů, nestátních neziskových organizací, krajských úředníků a veřejnosti z Ústeckého kraje, jak získávají informace a jakou činnost organizují k ekologii a ochraně životního prostředí.

Kvantitativní šetření je prováděno prostřednictvím dotazníkového šetření ve zvolených středních školách a mezi veřejností Ústeckého regionu. Odpovědi dotazovaných jsou zaneseny do tabulky v Excelu a jejich výsledky jsou okomentovány a znázorněny pomocí grafu. Pro určení vzájemných závislostí mezi výsledky jednotlivých otázek je použit χ^2 test pro nezávislost. U obou analýz je stanovena nulová hypotéza. Před každým testem je třeba vytvořit asociační tabulky, které jsou vytvořeny pomocí Excelu. χ^2 test pro nezávislost je pak vytvořen pomocí programu Statistica. U obou hypotéz je stanovena hladina významnosti $\alpha = 0,05$. Dále χ^2 zjištěné v programu Statistica je porovnáno s kritickou hodnotou $\chi^2_{\alpha(1)}$ nalezenou v tabulkách. Pokud $\chi^2 > \chi^2_{\alpha(1)}$, nulová hypotéza se zamítá. Závislost u testované dvojice se má za prokázanou. Pomocí koeficientu asociace je určena její síla. Nulová hodnota koeficientu znamená nulovou závislost, naopak hodnota koeficientu značí závislost absolutní. Pokud platí, že $\chi^2 < \chi^2_{\alpha(1)}$, nulová hypotéza není zamítnuta a závislost mezi testovanými znaky není prokázána.

3 TEORETICKÁ ČÁST

3.1 Vzdělávání a výchova

Rozdělení pojmů vzdělávání a výchova představuje dva různé pohledy. Pod pojmem vzdělávání můžeme chápat zprostředkující vztah mezi kulturou a individuem, zatímco pod pojmem výchova určitý děj, který rozvíjí schopnosti jednotlivce. Tento pohled nechápe pojmy výchova a vzdělávání jako izolované veličiny, ale jako dva vzájemně si korespondující pojmy.

Vzdělávání je proces získávání poznatků, schopností a dovedností a prostředek nabytí kulturního kapitálu. Vyústěním a jedním z cílů procesu vzdělávání je pak integrace do kultury dané společnosti a participace na jejím rozvoji. Úroveň kultury dané společnosti, v níž vzdělávání probíhá, je však také determinantou a rámcem působení vzdělávacího systému. Ten je vystaven jak na nejrůznějších vzdělávacích institucích (rodina, škola), tak na sebevzdělávacích aktivitách jednotlivců. Vzdělávání neprobíhá jen v dětství a dospívání, ale po celý život.

Výchova je termín zaváděný ministerstvem životního prostředí od konce 90. let minulého století. Odhaluje důsledky lidské činnosti, která působí devastací a ohrožuje život na Zemi. Ukazuje možné způsoby potřebné k dosažení pozitivních změn v životním prostředí. Vychovává k odpovědnému vztahu k přírodě a pochopení její nenahraditelné ceny pro život všech. Má za úkol budovat v lidech pozitivní vztah k přírodě, schopnost estetických prožitků v souvislosti s přírodou. Zabývá se poznáváním vztahů v přírodě a vlivem člověka na ni. Věnuje se budování správných hodnot, postojů a kompetencí k péči o přírodu. (Leblová, 2012, str. 15-16)

Vše co je člověku vštěpováno, směřuje k jeho výchově v nejširším slova smyslu. V užším smyslu slova lze výchovu chápat jako druh pomoci, zkulturnění, které jedinci umožňuje vnitřní růst v socioekonomickém systému a zpřístupňuje mu převzetí kultury. Výchova představuje takové uspořádání společnosti, které zajišťuje v průběhu střídání generací jak zachování kulturní úrovně, tak i své vnitřní vazby a současně svou inovaci a vývoj. Účinnost výchovy je závislá na míře interiorizace výchovných vlivů vychovávaným jedincem. Z moderního hlediska je výchova především procesem záměrného a cílevědomého vytváření a ovlivňování podmínek umožňujících optimální rozvoj každého jedince v souladu

s individuálními dispozicemi a stimulujícími jeho vlastní snahu stát se autentickou, vnitřně integrovanou a socializovanou osobností. (Průcha, 2000, str. 17)

3.2 Vymezení základních pojmů

Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta – je multidisciplinární obor poskytující informace, vědomosti, dovednosti i znalosti a utváří vztah a chování občanů vůči životnímu prostředí.

V současné době se nejčastěji setkáváme s názvy: environmentální výchova (a vzdělávání), ekologická výchova (a vzdělávání), výchova (a vzdělávání) k udržitelnému způsobu života (pro udržitelný život) rozvoj. Environmentální výchova (a vzdělávání) – zdůrazňuje zaměření na celé (přírodní i umělé) životní prostředí (člověka), zdůrazňuje odlišnost od pouhé „výuky ekologie“. Ekologická výchova (a vzdělávání) – zdůrazňuje zaměření na vztah člověka a prostředí, nikoli jen na poznání okolí obklopujícího člověka. Výchova (a vzdělávání) k udržitelnému způsobu života /pro udržitelný život/ rozvoj – zdůrazňuje vyvážený důraz na kvalitní životní prostředí, na ekonomický, na sociální a kulturní rozvoj, na dlouhodobou udržitelnost. Implicitně je v současném chápání pojmu „udržitelný rozvoj“ zahrnuta např. i široká účast a zapojení veřejnosti v rozhodování. Vychovávat k udržitelnému způsobu života znamená tedy nejen věnovat se vzdělávání o přírodě (ekologické výchově v užším slova smyslu), ale zabývat se širokou škálou ekologických, ekonomických, sociálních i kulturních témat a jejich vzájemnými vztahy.

Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta – je multidisciplinární obor poskytující informace, vědomosti, dovednosti i znalosti a utváří vztah a chování občanů vůči životnímu prostředí.

V takto vymezeném a pojatém obsahu ekologické výchovy mohou a musí sehrát zvlášť významnou úlohu rodina, škola, mediální prostředky. Jde především o vytváření příznivého společenského mikroklimatu k ochraně životního prostředí, o informování žáků, studentů, občanů o všech významných otázkách, o ekologickou výchovu formou konkrétních činů a činností. Jde o hledání cest k žádoucí harmonii vztahů mezi člověkem a přírodou a mezi lidmi navzájem. Pojem ekologická výchova nadřazujeme pojmu ekologické vzdělávání, které směřuje k získávání tzv. ekologické gramotnosti.

3.3 Ekogramotnost

Ekogramotnost se pomalu stává součástí našeho jazyka. Zatím není plně vžitá, avšak pro určitou část populace je již běžná.

Ekogramotnost dle Máchala se skládá ze slov ekologie a gramotnost. Je to tedy základní povědomí o přírodě, o prostředí ve kterém žijeme, o životním prostředí, o procesech které v přírodě fungují, o přírodních zákonitostech. Lidé ekologicky gramotní by si měli uvědomit svoje chování a jeho následky, které mohou ovlivnit přírodu a životní prostředí na několik desítek let. (Máchal, 2006, str. 12)

Ekogramotností se také zabývá Nečas, který uvádí, že ekogramotnost je základní vzdělání a povědomí týkající se vztahu k prostředí ve kterém se denně pohybujeme. Zahrnuje vědění o přírodě a jejím fungování, o přírodních procesech, zákonitostech a osvojování si určitých návyků.

Výchova k ekogramotnosti by měla vést k porozumění základních principů ekologie, provázanosti v přírodě a měla by být spojená se školními projekty, při kterých se učí děti pracovat, pozorovat, spolupracovat s okolím a vytvářet průzkumy.

3.4 Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta

Pojem environmentální pochází z anglického slova environment, což znamená prostředí, vztahující se k životnímu prostředí. Environmentální výchova v praxi bývá často označovaná zkratkou EVVO (environmentální výchova, vzdělávání a osvěta).

Environmentální výchova je proces, který umožňuje jednotlivcům, aby mohli prozkoumat otázky životního prostředí, zapojit se do řešení problémů, a přijmout opatření ke zlepšení životního prostředí. V důsledku toho jednotlivci mohou rozvíjet hlubší porozumění k otázkám ochrany životního prostředí, získat dovednosti a zodpovědně se rozhodovat. Environmentální výchova neobsahuje konkrétní hledisko nebo postup, ekologická výchova učí jedince, jak se dívat na různé strany problému. (Candan; Erten, 2015, p. 63)

Zákon č. 17/1992 Sb., zákon o životním prostředí není jedinou legislativní úpravou EVVO. Věnují se mu i další zákony – nejpodrobněji a nejzevrubněji Zákon o právu na informace o životním prostředí (zákon č. 123/1998 Sb.). Pro oblast školství je pak klíčové, že získání

a uplatňování znalostí o životním prostředí a jeho ochraně vycházejí ze zásad trvale udržitelného rozvoje, který zařazuje mezi hlavní obecné cíle vzdělávání zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Výčet zákonů věnujících pozornost EVVO doplňuje zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

Základními vládními dokumenty vytvářejícími podmínky pro EVVO jsou Státní program EVVO přijatý usnesením vlády v roce 2000 a návazné Akční plány EVVO schvalované rovněž vládou. EVVO je zároveň reflektována jako nástroj ochrany životního prostředí ve Státní politice životního prostředí a jako významná součást vzdělávání v Národním programu rozvoje vzdělávání. Odráží se i v novém národním školním kurikulu – rámcových vzdělávacích programech. V oblasti školství existuje od roku 2001 pro realizaci EVVO samostatný podrobný metodický pokyn, kompletně aktualizovaný v roce 2008. Také většina ze 14 krajů dnes vlastní koncepci EVVO.

Smyslem environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty je především vzbuzovat a dodržovat poptávku po ekologicky příznivějších způsobech života, po zdravé přírodě a krajině, po aktivitách a občanské angažovanosti vedoucích k udržitelnému rozvoji obce i Země po bohatém životě skromnými prostředky. Za ekologicky příznivější lze označit takové způsoby života, kdy metabolismus domácnosti zatěžuje životní prostředí co nejméně. Snahou environmentální osvěty je posouvat všeobecné mínění a lidské postoje ve prospěch udržitelného života tak, aby se šetrné postoje k životnímu prostředí stávaly silící sociální normou.

Environmentální výchova by měla vést k ohleduplnosti, uvědomění, toleranci, empatii, zodpovědnosti, spolupráci, skromnosti, rozvoji intuice, zodpovědnosti, sounáležitosti s okolím. Měla by rozvíjet zájem a cítění, znalosti, postoje, dovednosti, účast. Jde o proces permanentní (celoživotní).

Environmentální výchova by měla rozvíjet racionální myšlení a duchovní vnímání. Měla by propojovat principy sociologie, ekonomie a ekologie, propojovat principy filozofie, etiky a ekologie. Dále by měla environmentální výchova propojovat principy filozofie, etiky a demokracie a podporovat změnu hodnotové orientace již od raného dětství.

Mezi nejdůležitější principy ekologické výchovy patří chápání životního prostředí v jeho celistvosti – přírodní i člověkem vytvořené. Ekologická výchova má být trvalým celoživotním procesem – školním i mimoškolním, má být interdisciplinární, má věnovat pozornost

globálním, regionálním i místním hlediskům a současným i budoucím situacím. Měla by se zabývat rozvojem a růstem z hlediska životního prostředí a v neposlední řadě má vést k aktivní účasti v prevenci a řešení problémů životního prostředí.

Pojetí ekologické výchovy vychází z toho, že uvědomělá péče o životním prostředí je spojena s odpovídajícími vědomostmi, dovednostmi a návyky, které si jedinec osvojuje v procesu ekologického vzdělávání. Vyvrcholením výchovného procesu je utváření žádoucích postojů jedince, jeho zájmových orientací a potřeb jako podnětů k jednání a motivačních faktorů při rozhodování. Jde o náročný úkol utvářet a kultivovat hluboký vztah k životnímu prostředí, lásku k přírodě i ke kultuře, trvalý zájem o jejich zušlechťování a stálou potřebu životní prostředí chránit a rozvíjet. (Horká, 2005, str. 27)

Ekologická výchova směřuje jednoznačně k překonání primitivně egocentrických, sebestředných názorů a preferencí hodnot a podílí se na nové duchovní integraci člověka, jehož vřazuje do celku přírody a kultury. Usiluje o zastavení a zvrácení dosavadního způsobu vykořisťování a poškozování pozemské přírody. Z této její specifiky vyplývají nové kulturní obsahové principy: hodnotová priorita přírody pro lidský život, závislost člověka na přírodě a požadavek ekologizace duchovní a materiální kultury. (Horká 2005, str. 31)

3.5 Směry environmentální výchovy

Existuje mnoho směrů environmentální výchovy, ještě více prostředků a nescísně konkrétních aktivit (Kopp, 2008, str. 18). Činčera (Činčera, 2007, str. 16) environmentální výchovu rozděluje na několik proudů a směrů. Mezi hlavními směry patří pojetí pozitivistické, kritické a interpretivistické. Jsou to směry, které kladou důraz na vymezení znalostní části environmentální výchovy, směry zaměřené na rozvoj kompetence a změny v jednání lidí. Pozitivistické proudy mají základ v určité sumě znalostí, které bychom měli studentům předat jako maximálně objektivní a vědeckými autoritami podpořený obraz světa v oblasti životního prostředí a ekologie. Kritické pojetí environmentální výchovy je odvozeno z postmoderní filozofie a odmítá jakékoliv předem stanovené cíle jako ideologie a zároveň klade důraz na samostatný rozvoj studentů v rámci vytváření různých projektů, které rozvíjí jejich znalosti, postoje a dovednosti. Interpretivistický směr, ten klade důraz na prožitek, nejlépe spojený s přírodou a studentům umožňuje, aby k obsahu, který mají přijmout, došli na základě vlastních zkušeností a to samostatně. Dle Činčery další ze směrů je výchova

o zemi, průkopníkem tohoto směru byl profesor Steve van Matre a cílem výchovy o zemi je především naučit studenty jak Země funguje, aby dobrovolně respektovali hlavní ekologické zákony. Obsahem tohoto směru by mělo být porozumění přírodě, cítění emocionálního spojení se Zemí, zavádění změn způsobu lidského života. Ovšem tento směr je kvůli kritice od ostatních proudů izolován a je považován za ideologii. Další směr, který lze zařadit k environmentální výchově, je globální výchova. Své počátky má v šedesátých letech v USA a později se začala šířit po celém světě. U nás je však rozšířena velmi málo a v programech českých středisek ekologické výchovy je představována pouze jako doplněk. (Činčera, 2007, str. 16-17)

Dle Pike a Shelby (Pike; Shelby, 2009, str. 81) je globální výchova další směr, který lze zařadit k environmentální výchově. Je chápán jako směr, který propojuje reflexi globálních problémů země. U nás je však tento směr rozšířen velmi málo a v programech českých středisek ekologické výchovy je představován pouze jako doplněk.

3.6 Vztah člověka a přírody

Dle Laštůvky a Krejčové, je vztah člověka a přírody známý již od nejstarších dob existence člověka na zemi, ať už to byli lovci, zemědělci, pastevci či sběrači před několika tisíci lety, kteří uspokojovali své potřeby tím, co jim příroda mohla poskytnout. (Laštůvka, Krejčová, 2000, str. 4)

Laštůvka, Krejčová uvádějí, že z dochovaných, písemných záznamů se vztahu člověka a přírody věnovali již první filozofové, lékaři a myslitelé antického Řecko, kteří zkoumali a pozorovali dění v přírodě a mezi organismy. Ovšem rozvoj poznatků týkajících se přírodních věd nastal mnohem později, a to až v 18. a 19. století. Začali se objevovat první lékaři a přírodovědci, kteří přírodu a vztahy mezi organismy zkoumali již důkladněji jako například Charles Darwin. Jeho poznatky patří dodnes mezi základní pilíře v přírodních vědách. Vědomé zkoumání místa člověka v přírodě – ekologie člověka – se stává předpokladem udržitelné budoucnosti. (Laštůvka, Krejčová, 2000, str. 4)

Vztah člověka k přírodě došel v posledních letech k mnoha změnám, lidé jsou v kontaktu s přírodou méně, v podstatě jen na výletech, a pokud mají to štěstí, vidí ji v okolí svého bydliště. Méně lidí je na přírodě pracovně závislých a mnozí lidé, převážně ve městech

si neuvědomují, že i když to tak nevypadá, stále přírodu potřebují, například kvůli přítoku čisté vody nebo odvozu odpadu. (Kohák, 1998, str. 38)

Dle Librové (Librová, 1998, str. 71) a Stibrala (Stribral, 2005, str. 61) náš vztah ke krajině započal ve 20. Století a velký vliv na tuto změnu měla krása přírody. Vnímání krásy přírody také stálo u zrodu zájmu o krajinu, protože lidé se pravděpodobně začnou zajímat o něco, co se jim líbí.

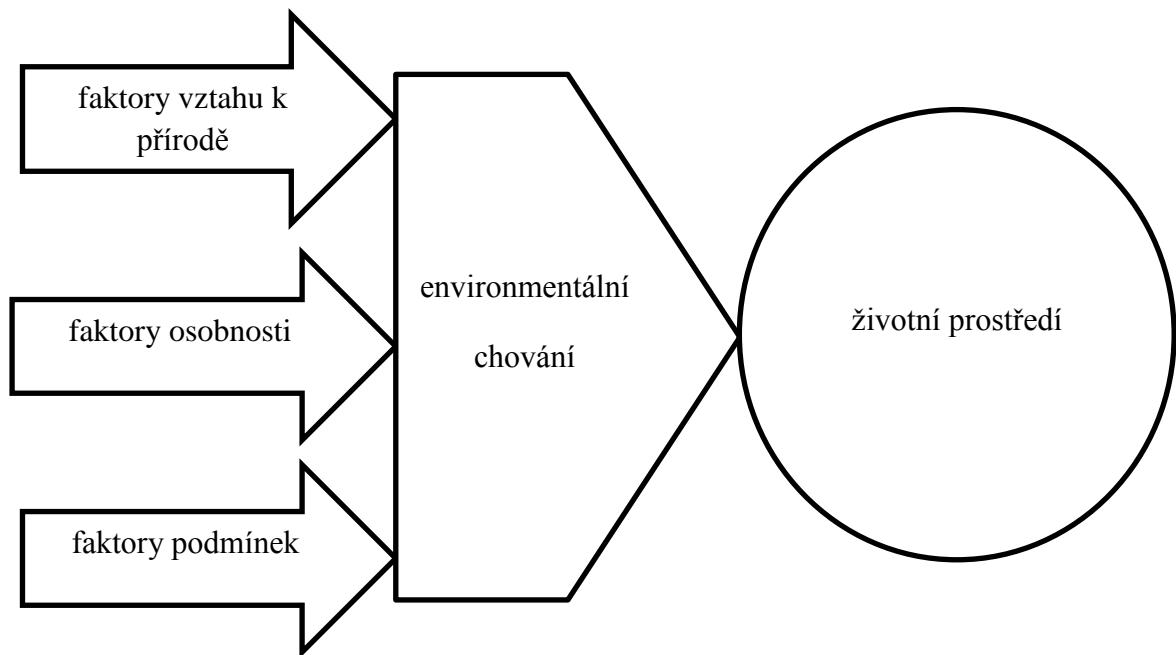
Environmentální chování ovlivňují také duševní děje, jevy, vlastnosti a stavy člověka, které jsou přímo zaměřeny na přírodu a životní prostředí, a které označujeme jako vztah k přírodě. O vztazích lidí k přírodě vypovídá tzv. charakteristika osobního vztahu k přírodě. Vyjadřuje, jakým způsobem lidé k přírodě a životnímu prostředí přistupují (environmentální potřeby a postoje) a jaké jsou při tom jejich duševní možnosti (schopnosti). (Krajhanzl, 2010, str. 251)

Oprávněně se prosazuje, že člověk má přírodu poznávat nejen proto, aby mohl s přírodními procesy manipulovat, ale zejména proto, aby jí porozuměl, aby věděl, proč do jejího systému náleží, aby dokázal obdivovat její krásu a tajemství. V současné době se ekologická výchova stává sebezáchovnou potřebou a nutností.

3.7 Faktory působící na člověka

Na chování člověka k životnímu prostředí působí široké spektrum vlivů (faktorů). A to faktory vnější (tedy prostředí jedince) a faktory vnitřní (fyzické a psychické aspekty jedince). Některé faktory přitom ovlivňují široké sociální skupiny (ekologická daňová reforma, plošné zavádění třídících kontejnerů), jiné mohou působit jen na pár jedinců. Z pohledu environmentální výchovy, vzdělání a osvěty je důležité mít na zřetel, že osobní motivace pro ochranu životního prostředí je pro výsledné environmentální chování člověka jedince rozhodujícím faktorem jen v některých případech. Kdyby bylo možné zahrnout do jednoho modelu všechny faktory, které ovlivňují chování jedince k životnímu prostředí, připomínalo by jeho grafické zpracování jakousi velmi rozsáhlou pavučinu: v soustavě faktorů by byly zahrnuty faktory vnitřní i vnější, minulé zkušenosti jedince, aktuálně působící faktory i očekávání do budoucna. Takový komplexní model by zachycoval nejen osobní, ale také skupinové a celospolečenské faktory, které ovlivňují chování člověka k životnímu

prostředí. Pro vyjádření reálného stavu by mohly být faktory propojeny vzájemnými vazbami podle toho, jak spolu vzájemně souvisí. (Krajhanzl, 2010, str. 246)

Obrázek 1: Čím je ovlivňování chování jedince k životnímu prostředí? (Krajhanzl, 2010, str. 248)

3.8 Behaviorální psychologie

Většina přemýšlivých lidí se shoduje v přesvědčení, že svět se ocitl ve vážných potížích. To, že mnozí lidí začínají vnímat vyjmenovávání nebezpečí jako únavné, představuje možná ještě větší hrozbu. Tradiční vysvětlení, proč toho děláme tak málo, jsou známá. Říká se, že nám chybí odpovědnost za ty, kdo přijdou po nás, že celou problematiku nevnímáme dostatečně jasně, že plně nevyužíváme svou inteligenci, že nás opustila pevná vůle, že se nám nedostává morální síly atp. Vysvětlování tohoto druhu však jen prostě nahrazují jednu otázku otázkou jinou. Proč nejsme odpovědnější a přemýšlivější? Proč trpíme nedostatkem pevné vůle? Lepší strategií je zkoumat naše chování a environmentální podmínky. Tam najdeme alespoň některé z příčin, proč děláme to, co děláme. (Skinner, 1976, str. 19-20)

Pokud chceme změnit lidské chování, nejprve asi pomyslíme na změnu postojů a přesvědčení, abychom mohli ovlivnit vhodnější způsob chování. Lidé volí takové chování, které je v souladu s jejich přesvědčením. Přesvědčení a postoje mají k našemu chování jen nepřímý vztah. Zkoušet se o změnu chování lidí tím, že změníme jejich přesvědčení,

nevede k úspěchu. Mnohem účinnější je zaměřovat se přímo na změnu chování. Soustředit se na zjišťování způsobů, jak je chování určováno prostředím, sociální, politickou a ekonomickou situací, v níž se chování určité osoby odehrává. Naše chování se odehrává ve smyčce zpětné vazby: naše jednání mění prostředí a prostředí zase mění naše jednání.

Behavioristé nám nabízejí příležitost prožívat jednotu našeho vztahu k životnímu prostředí. Příležitost vnímat sami sebe nikoli jako oběti, ale jako aktivní činitele, jako spotřebitele a zároveň obnovitele, jako někoho, kdo na dění reaguje a zároveň ho tvoří. Většina našich současných potíží pramení z toho, že se cítíme mimo naše přírodní prostředí, nebo dokonce nad ním. Ve skutečnosti však je veškeré naše počínání jak produktem, tak příčinou prostředí, v jehož rámci se určitým způsobem chováme. (Deborah; Koger, 2009, str. 133)

3.9 Environmentální udržitelnost

V českém právním řádu je trvale udržitelný rozvoj definován v zákoně č. 17/1992 Sb. o životním prostředí: „Trvale udržitelný rozvoj společnosti je takový rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost a zachovává přirozené funkce ekosystémů“.

Cílem koncepce trvale udržitelného rozvoje je vytvoření zdravého životního prostředí, tzn. stavu přírody při činnosti člověka. V rámci trvale udržitelného rozvoje je počítáno s růstem společenského i ekonomického standardu v závislostech na co nejmenších zásazích do současného stavu životního prostředí. Snahou je, aby životní prostředí nezaniklo, ale aby bylo zachováno i budoucím generacím s nejmenšími možnými změnami. Evropský parlament formuluje udržitelný rozvoj jako „zlepšování životní úrovně a blahobytu lidí v mezích kapacity ekosystémů při zachování přírodních a biologické rozmanitosti pro současné a příští generace“.

V roce 1992 proběhl v Riu de Janeiro v Brazílii tzv. Summit Země (Konference OSN o životním prostředí a rozvoji). Na konferenci došlo k historickému setkání hlav stát a vlád, kde byla schválena Agenda 21 – akční plán pro dosažení udržitelného rozvoje. Cílem konference bylo vytvořit dohodu o tom, jak má vypadat trvale udržitelný rozvoj, jakým způsobem jej dosáhnout a jakou má mít podobu v různých zemích, zejména v rozvojových. Na následné konferenci Rio+20 konané na stejném místě v červnu 2012 byly v závěrečném dokumentu Budoucnost, kterou chceme (The Future We Want) přijaty hlavami a představiteli

jednotlivých členských států závazky ve vztahu k udržitelnému rozvoji, a především závazek zformulovat novou sadu Cílů udržitelného rozvoje.

Vznikla tříčlenná otevřená pracovní skupina Generálního shromáždění OSN, která dostala za úkol tyto cíle připravit. Navržené Cíle udržitelného rozvoje na předchozí cíle samozřejmě navazují, ale ve svých definicích jdou mnohem dále. Mezi zásady odlišnosti oproti Rozvojovým cílům tisíciletí patří především to, že se snaží propojovat všechny tři dimenze udržitelného rozvoje – ekonomickou, sociální a ekologickou. Zejména ekologická rovina byla v předchozích cílech zmiňována jen jaksi na okraj. Je zajímavé si povšimnout, jak velký důraz je kladen na fenomén udržitelnosti, který je zmiňován ve více než polovině navrhovaných cílů. Důraz na environmentální stránku je pochopitelný, s ohledem na to, že při implementaci rozvojových cílů se zjistilo, že například změna klimatu, degradace ekosystémů, krajiny a biodiverzity se stávají velkou překážkou v ekonomickém, politickém i sociálním rozvoji komunit, oblastí a států tzv. globálního jihu.

Konference měla také vliv na přehodnocení filozofie působení mezinárodních ekonomických a finančních institucí, například Světová banka vytvořila pozici viceprezidenta pro udržitelný rozvoj, systematicky zvyšovala počet ekologicky orientovaných projektů. Světová obchodní organizace WTO byla ustanovena k 1. 1. 1995 a v preambuli zakládajícího dokumentu je pasáž o „optimálním využívání světových zdrojů v souladu s cíli udržitelného rozvoje“.
(Kára, 2002, str. 29)

V České republice se toto mezinárodní dění snaží od roku 2013 zviditelnit zejména Informační centrum OSN v Praze a z českých vládních institucí Česká rozvojová agentura. Ta mj. podporuje projekty na propagaci Evropského roku rozvoje a Cílů udržitelného rozvoje. Několik projektů realizují české neziskové organizace, jako je Fórum pro rozvojovou spolupráci, Zelený kruh, Glopolis, a také SEVER. Novou nadějí na větší aktivitu České republiky je i na podzim 2014 obnovená Rada vlády pro udržitelný rozvoj a její výbory, např. výbor pro vzdělávání pro udržitelný rozvoj.

3.9.1 Je současný stav trvale udržitelný?

Josef Vavroušek, první ministr životního prostředí v moderních dějinách naší země po sametové revoluci, zaujímal mnohem hlubší postoj k problematice trvale udržitelného rozvoje, než ostatní vědeckí pracovníci. Vavroušek poukazuje zejména na převrat v lidském

myšlení a vnímání. Podle myslitele je změna v hodnotové orientaci lidstva nevyhnutelná právě pro trvale udržitelný život. Život, který má budoucnost je tedy trvale udržitelný. Po smrti Vavrouška, byla v roce 1995 vydaná kniha s názvem „Přemýšlení s Josefem Vavrouškem“, kde Keller shrnuje všechny Vavrouškovy zásadní myšlenky a poznatky, získané během jeho života. Podle Vavrouška by měla ekonomika zaměřit svoje působení zejména na obnovitelné přírodní zdroje a ty neobnovitelné by měly být čerpány jen v takové míře, abychom nepředali budoucím generacím vyrabovanou Zemi. (Keller, 1995, str. 33)

Dle Vavrouškovy teorie by trvale udržitelná ekonomika měla vést k tomu, že nebudeme produkovat odpady, s nimiž si není zemský ekosystém schopný poradit. Je nutné, abychom začali přikládat větší důraz na úctu k přírodě. „Úcta k přírodě předpokládá schopnost člověka vážit si i těch věcí, které nám nemohou být momentálně nijak užitečné, ale přesto existují“. (Keller, 1995, str. 36)

Dle Moldana je největší překážkou pro uplatňování konceptu udržitelného rozvoje nedostatek vzdělání. Klíčem k udržitelnému rozvoji je celková dematerializace technologií, snižování energetické náročnosti, minimalizace produkce odpadů. (Moldan, 2001, str. 40)

Neblahé domácí a zahraniční dění postupně vytváří nejasné vědomí, že fungujeme ve světě, který není možné udržet déle než po několika příštích desetiletí. Přesto však žijeme dál, jako kdyby trvání našich normálních životů bylo zajištěno donekonečna. Spíše si děláme starosti, než abychom něco dělali. (Winter; Koger, 2009, str. 21)

3.10 Plánování a dokumenty EVVO pro školy

Při plánování EVVO školy vycházejí jednak z platných učebních dokumentů (zejména příslušných školních vzdělávacích programů/rámcových vzdělávacích programů), z tohoto metodického pokynu, z krajské a regionální koncepce a jejich akčních programů EVVO a z analýzy specifických podmínek školy.

Školy se zabývají vzdělávacími a výchovnými cíli pro žáky, rozvojovými a organizačními cíli školy, které jednak bezprostředně podmiňují vzdělávání žáků, jednak mají význam pro rozvoj školy jako instituce, pro přínos školy pro okolní komunitu apod. Dále se školy zabývají metodou strategického plánování, promýšlejí postupy od cílů EVVO ke konkrétním prostředkům EVVO a usilují o zapojení všech pracovníků (pedagogických

i nepedagogických), žáků, rodičů a dalších partnerů školy do plánování EVVO. Dále usilují o formování dobrých vztahů ve třídě jako předpokladu využití aktivních metod výuky v EVVO. Promítají výsledky plánování do dokumentů a návazně do každodenního života školy či školského zařízení

Základními dokumenty EVVO ve školách jsou školní vzdělávací program (dále jen ŠVP) a školní program EVVO (může být součástí ŠVP).

ŠVP rozpracovává EVVO zejména jako cíle EVVO, výchovné a vzdělávací strategie naplňující cíle EVVO na úrovni celé školy, dále jako výchovné a vzdělávací strategie naplňující cíle EVVO na úrovni vyučovacích předmětů. Formy EVVO – např. integrované tematické celky, integrace do jednotlivých předmětů, samostatný předmět, kurz, seminář, projekt, série tematických dnů témata EVVO.

Školní program EVVO je vždy zpracováván jako dlouhodobý strategický dokument, který je dále dle potřeb školy aktualizován, zpravidla do krátkodobého akčního programu na nejbližší školní rok. Školní program EVVO stanovuje vzdělávací cíle a výstupy, výchovné a vzdělávací strategie a tematické zaměření EVVO na škole. Stanovuje rozvojové a organizační cíle školy, opatření, postupy a odpovědnosti k zajištění EVVO ve vzdělávání všech žáků a dále rozvojové a organizační cíle zejména v oblastech: zájmového vzdělávání žáků, dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, materiálního, prostorového, finančního zajištění EVVO, environmentálně vhodného provozu školy a školního areálu, spolupráce školy s okolím (s rodinou, s obcí, s neziskovými organizacemi, s podnikatelskou sférou a dalšími subjekty), s dalšími školami (vytváření sítě škol k vzájemnému předávání zkušeností, spolupráce s pedagogicky zaměřenými vysokými školami atd.), se středisky ekologické výchovy, se školami vyšších stupňů (např. k rozšiřování a prohlubování informací z oblasti životního prostředí), se středisky pro volný čas dětí a mládeže apod. ŠVP a školní program EVVO jsou zpracovány buď jako dva samostatné dokumenty, úzce provázané zejména v rovině vzdělávacích cílů a výstupů, výchovných a vzdělávacích strategií, forem výuky, učebních osnov a evaluace nebo jako dlouhodobá část školního programu EVVO je přímou součástí ŠVP – pak jsou do ŠVP zapracovány nejen vzdělávací cíle, ale i opatření a postupy.

4 CHARAKTERISTIKA PROSTŘEDÍ

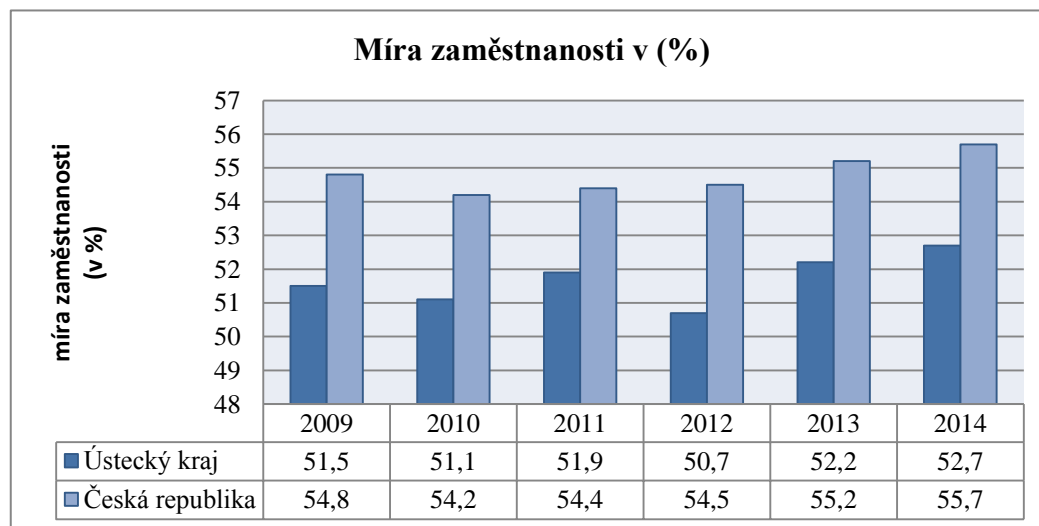
Respondenti, jak z řad veřejnosti, tak i výběrový vzorek studentů středních škol, se nachází na území Ústeckého kraje. Ústecký kraj je z hlediska negativních vlivů na životní prostředí jedním z nejzatíženějších regionů České republiky. Negativní vlivy se nepříznivě projevují mimo jiné i na sociálních a ekonomických charakteristikách zdejší populace. Přestože, došlo v minulých letech k výrazně příznivějším trendům ve vývoji kvality životního prostředí, i díky ekologickým programům a dotacím, tak lze ekologické zátěže z minulých let považovat za jeden z klíčových problémů Ústeckého kraje.

Likvidace starých ekologických zátěží není věcí levnou a už vůbec ne rychlou. Přístup k řešení starých ekologických zátěží musí být individuální, obecně však spočívá v zabránění úniku znečištění do prostředí, následného vyčištění a revitalizaci lokality.

4.1 Socioekonomické ukazatele Ústeckého kraje

4.1.1 Sociální vývoj

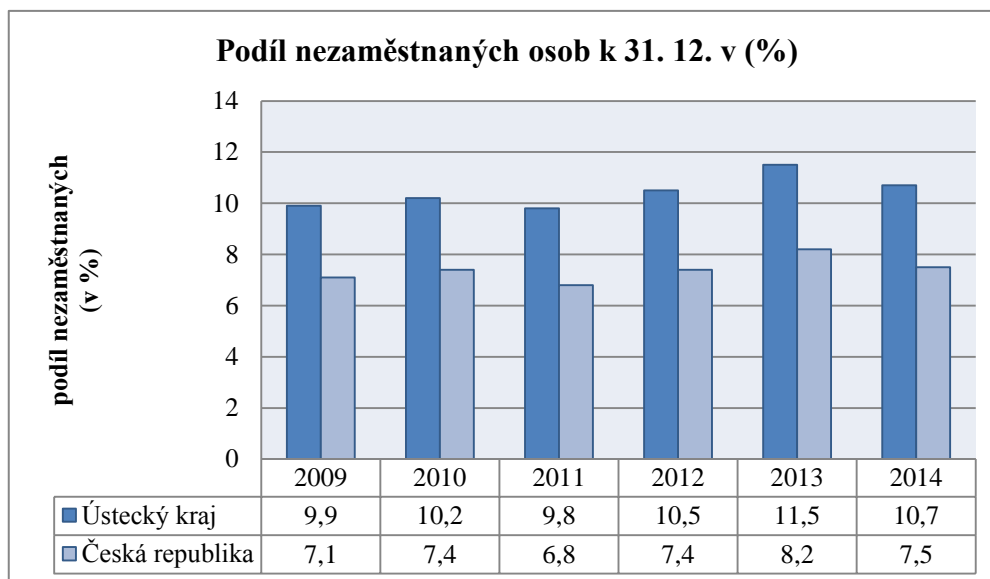
Graf 1: Míra zaměstnanosti

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ (Regionální statistiky, 2015, str. 22)

Míra zaměstnanosti v Ústeckém kraji dlouhodobě výrazně zaostává za celorepublikovou úrovní. Pozitivním jevem je, že po meziročním snížení v letech 2009, 2010 a 2012, hodnota tohoto ukazatele v Ústeckém kraji v roce 2013 opět vzrostla.

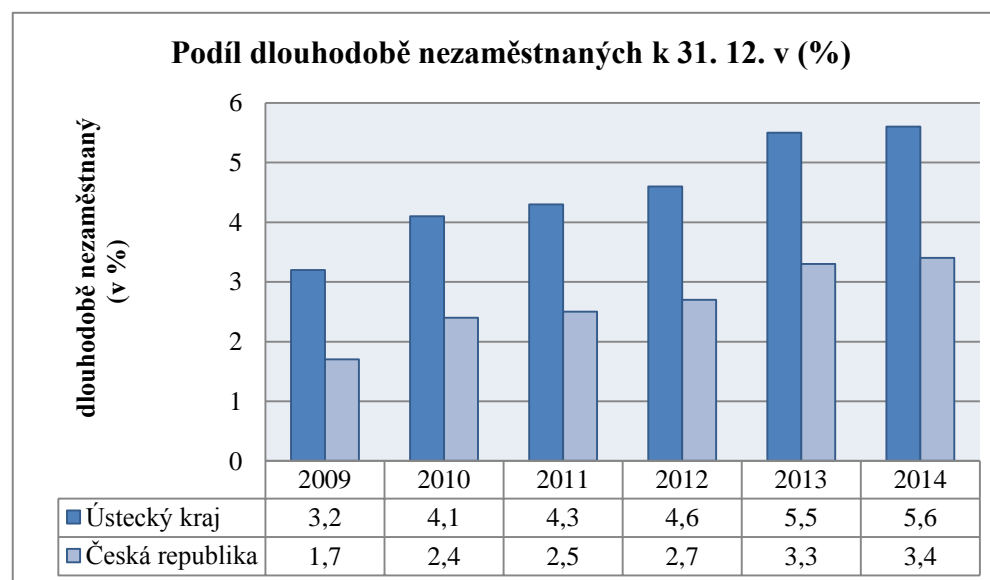
Graf 2: Podíl nezaměstnaných osob k 31. 12.

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ (Regionální statistiky, 2015, str. 22)

Vlivem zlepšující se ekonomické situace poklesly počty nezaměstnaných i v roce 2014. Obecná míra nezaměstnanosti v kraji sice meziročně poklesla, i tak je její hodnota třetí nejhorší v kraji (po kraji Karlovarském a Moravskoslezském).

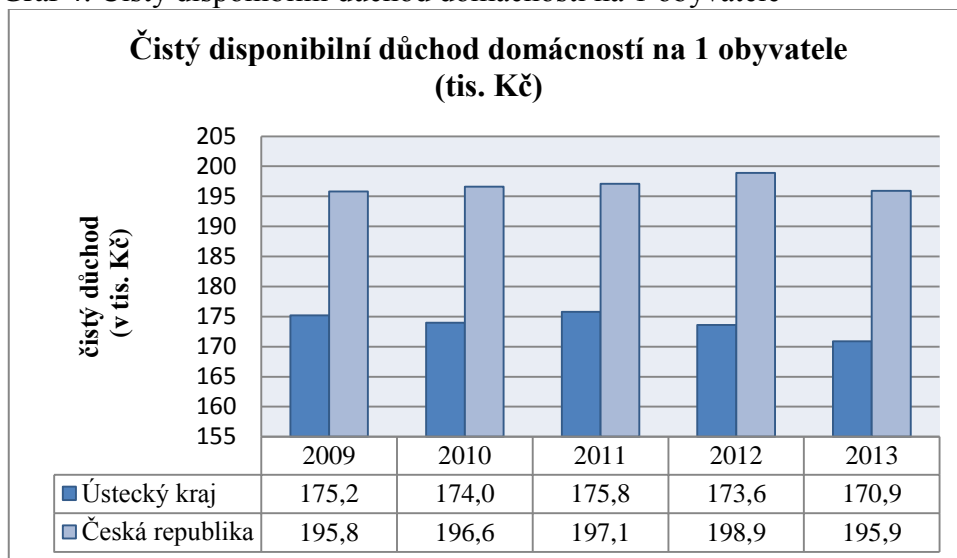
Graf 3: Podíl dlouhodobě nezaměstnaných k 31. 12.

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ (Regionální statistiky, 2015, str. 22)

Podíl dlouhodobě nezaměstnaných osob se meziročně zvyšuje a hodnota je nadále dlouhodobě nejvyšší mezi kraji.

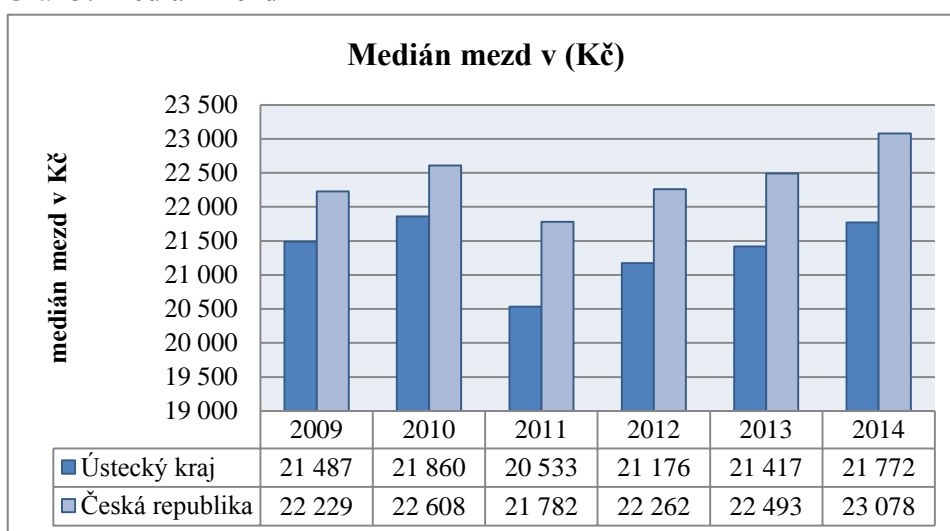
Graf 4: Čistý disponibilní důchod domácností na 1 obyvatele

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ (Regionální statistiky, 2015, str. 23)

Nejvyšší čistý disponibilní důchod domácností, ukazatel, který je využíván pro hodnocení úrovně materiálního bohatství domácností daného území, připadl za posledních pět let na rok 2011. Přesto i v tomto roce zaujímal relativní důchod obyvatel kraje poslední příčku mezi kraji. V porovnání s republikovým průměrem, byl relativní důchod obyvatele Ústeckého kraje o 21 až 25 tis. Kč nižší.

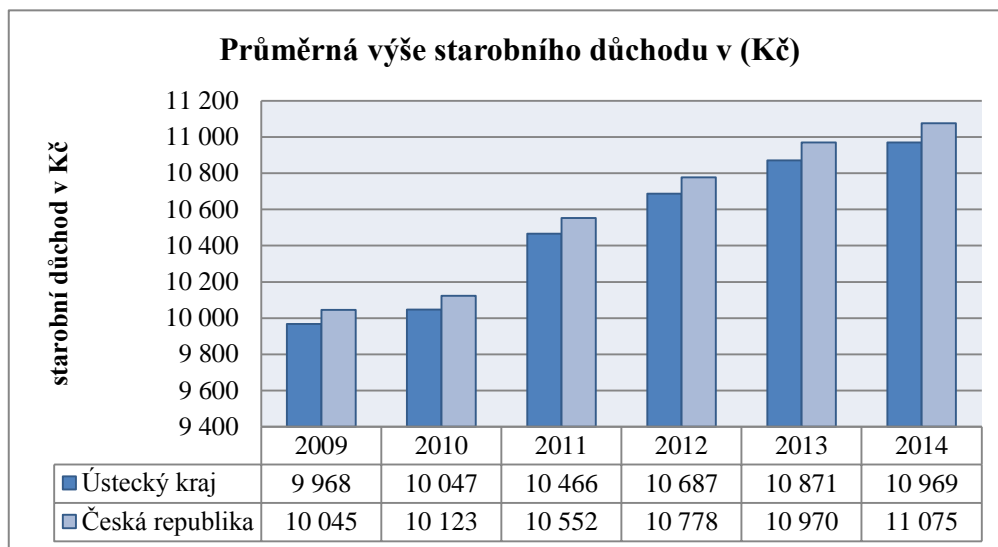
Graf 5: Medián mezd

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ (Regionální statistiky, 2015, str. 23)

V Ústeckém kraji dosáhl v roce 2014 medián mezd 21 772 Kč a je nadále pod úrovní průměrného výdělku.

Graf 6: Průměrná výše starobního důchodu

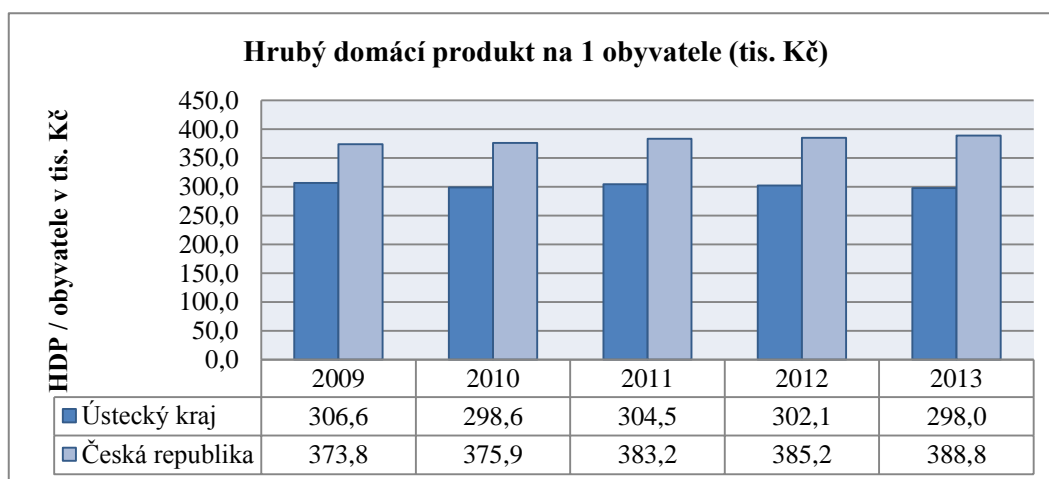

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ (Regionální statistiky, 2015, str. 25)

Průměrná výše starobního důchodu celkem v roce 2014 činila v kraji 10 969 Kč, přičemž průměrný starobní důchod byl ještě o 106 korun vyšší (11 075 Kč).

4.1.2 Ekonomický vývoj

Graf 7: Hrubý domácí produkt na 1 obyvatele

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ (Regionální statistiky, 2015, str. 29)

HDP v Ústeckém kraji měl v posledních pěti letech negativní vývoj. Na tomto vývoji se v posledním roce největší měrou podílel pokles HPH v odvětví stavebnictví, v odvětví informační a komunikační činnosti, v odvětví obchodu, dopravy, ubytování a pohostinství,

v profesní, vědecké, technické a administrativní činnosti, mírné snížení zaznamenalo i v odvětví veřejné správy, vzdělání, zdravotní a sociální péče.

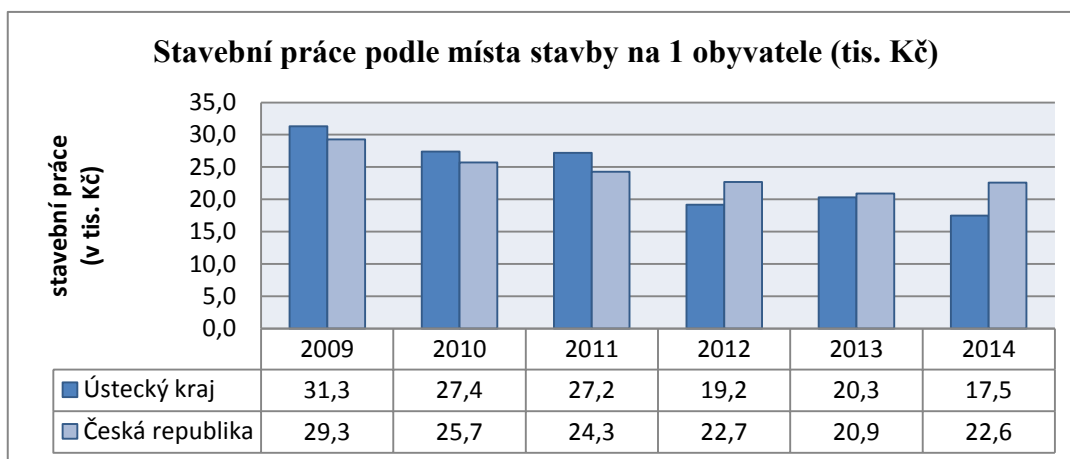
Graf 8: Zemědělská produkce na 1 ha obhospodařované půdy

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ (Regionální statistiky, 2015, str. 35)

Zemědělská produkce celkem i na hektar zemědělské půdy v kraji byla v roce 2013 nejvyšší za posledních 5 let. Nárůst zaznamenala rostlinná i živočišná výroba.

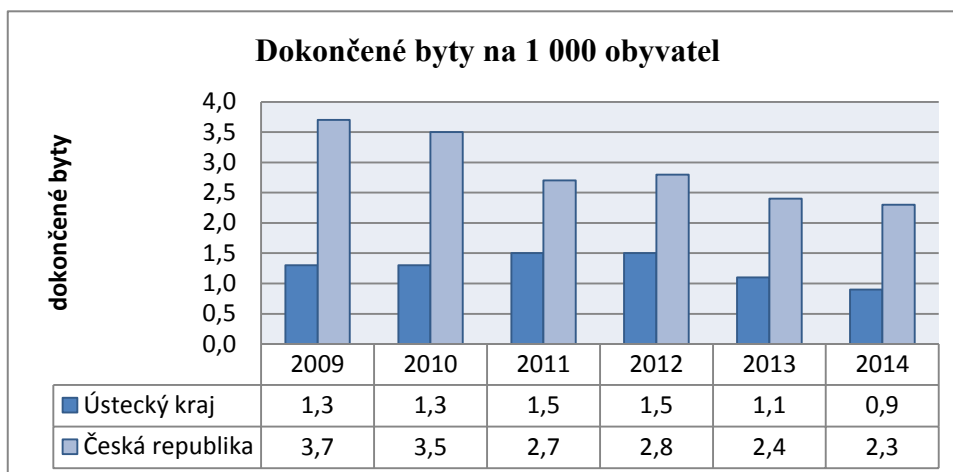
Graf 9: Stavební práce podle místa stavby na 1 obyvatele

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ (Regionální statistiky, 2015, str. 39)

Objem stavebních prací v Ústeckém kraji od roku 2010 postupně klesal až do roku 2012 (včetně). V roce 2013 pak došlo k mírnému meziročnímu zlepšení, ale v roce 2014 se objem stavebních prací opět snížil.

Graf 10: Dokončené byty na 1 000 obyvatel

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ (Regionální statistiky, 2015, str. 41)

V roce 2014 došlo v Ústeckém kraji k meziročnímu poklesu počtu dokončených bytů. Relativní ukazatel – počet dokončených bytů na tisíc obyvatel kraje je dlouhodobě nejnižší v porovnání s ostatními i s republikovým průměrem.

4.1.3 Vývoj životního prostředí

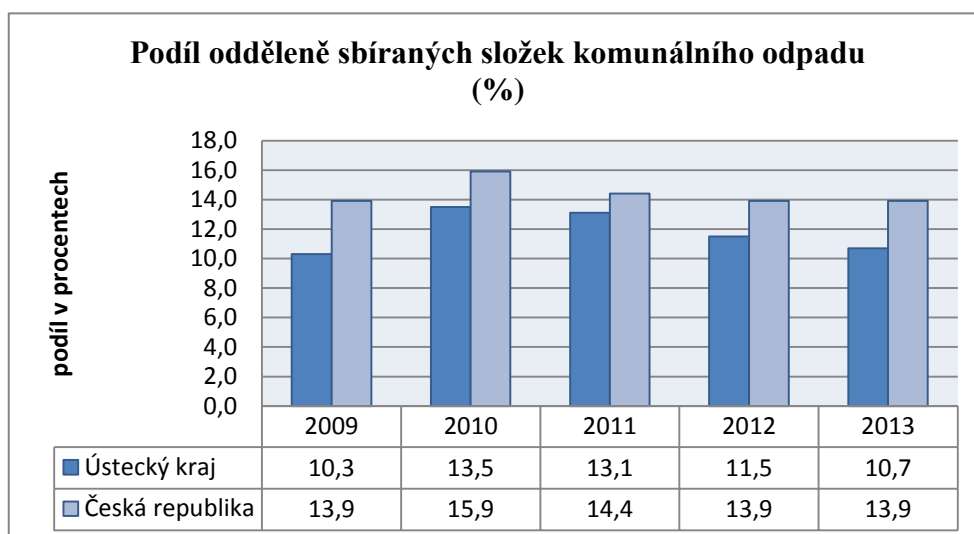
Graf 11: Produkce komunálního odpadu na 1 obyvatele

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ (Regionální statistiky, 2015, str. 45)

Produkce komunálního odpadu na 1 obyvatele meziročně (2013/2012) vzrostla na 327 kg za rok a byla opět vyšší než průměr ČR.

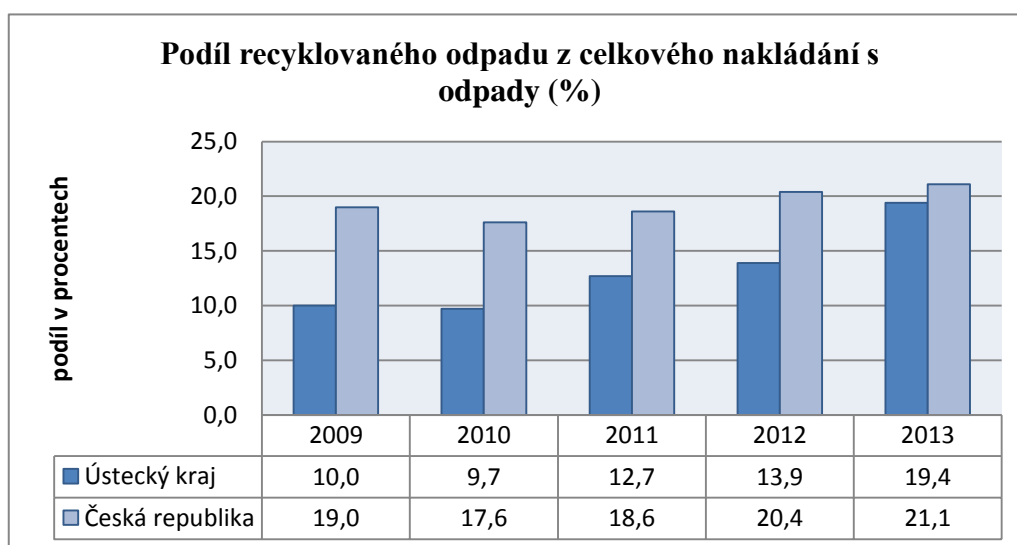
Graf 12: Podíl odděleně sbíraných složek komunálního odpadu

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ (Regionální statistiky, 2015, str. 46)

Množství odděleně sbíraných složek komunálního odpadu v kraji meziročně (2013/2012) pokleslo a kraj obsadil poslední příčku mezi kraji.

Graf 13: Podíl recyklovaného odpadu z celkového nakládání s odpady

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ (Regionální statistiky, 2015, str. 47)

V roce 2013 byl využit nejvyšší objem i podíl odpadu na recyklaci a regeneraci za uplynulých 5 let.

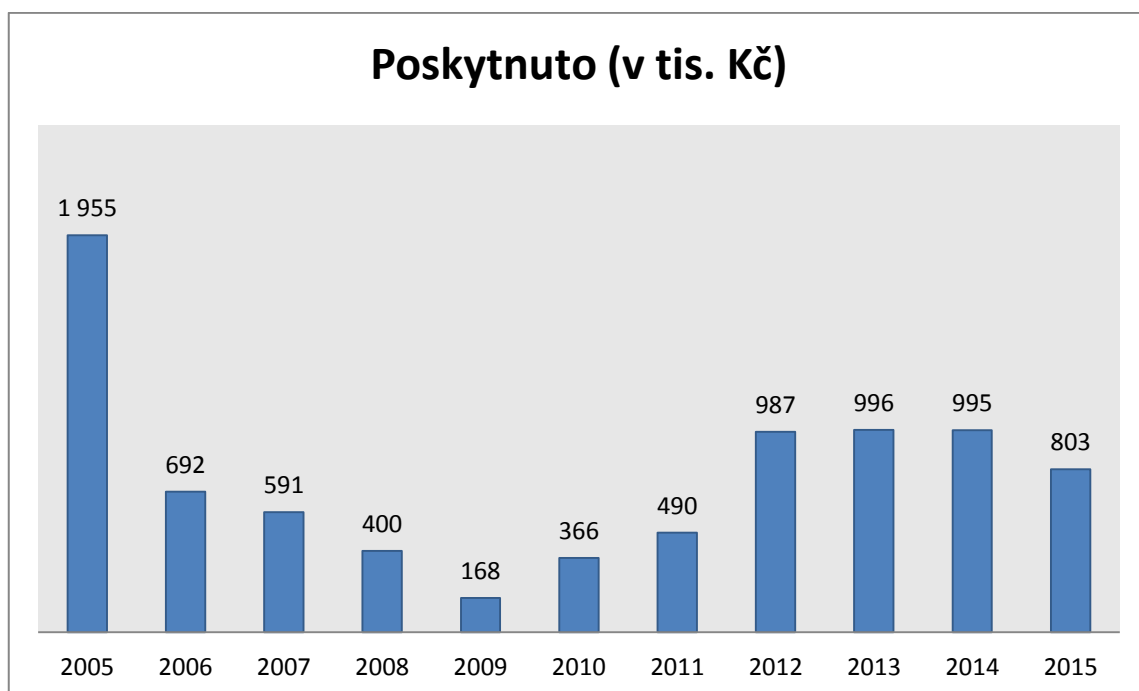
4.2 Charakteristika střední školy

První vybraná škola pro výzkum, je gymnázium. Byla ložena v roce 1919, jejím zřizovatelem je Ústecký kraj a jedná se o školu státní. Školu řídí ředitel a statutární zástupce ředitele. Gymnázium je nositelem projektu „Environment jako nedílná součást výuky i života“. Projekt je zaměřen na zavádění problematiky odpadového hospodářství a souvisejících environmentálních témat do výuky. Environmentální výchova se na gymnáziu nevyučuje jako samostatný předmět, ale je roztržena v celé řadě jiných „nosných“ předmětů. Je začleněn do jednotlivých předmětů, především do biologie a do základu společenských věd, a to ve čtyřletém studiu. Předmět základy společenských věd se vyučuje od roku 2006. V roce 2011 si gymnázium požádalo o realizaci grantového projektu „Přírodní vědy s chutí a zajímavě“, v rámci globálního grantu Zvyšování kvality ve vzdělávání v Ústeckém kraji z Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost, spolufinancovaného ze státního rozpočtu ČR a Evropského sociálního fondu. Celkové způsobilé výdaje činily téměř 5 mil. Kč. Z 15% podíl byl financován ze státního rozpočtu ČR a 85% podíl byl příspěvek z Evropského sociálního fondu.

Druhá vybraná škola pro výzkum je střední průmyslová škola, jedná se o příspěvkovou organizaci, zřizovatelem je Ústecký kraj a jedná se o školu státní. Byla zřízena výnosem ministerstva školství a národní osvěty v srpnu 1942. Vyučování bylo zahájeno téhož roku 21. září. Školu řídí ředitel a statutární zástupce ředitele. Střední škola se profiluje jako zařízení s komplexním programem ve čtyřletých maturitních oborech. Ekologická výchova se vyučuje v předmětu „základy ekologie“, od roku 2008, a to v pouze v prvním ročníku. Učební osnova povinného vyučovacího předmětu „základy ekologie“, schválená MŠMT 21. 7. 1998 je koncipována jako osnova pro rozsah minimálně 1 hodiny týdně po celý školní rok. Vyučovací předmět je všeobecně vzdělávací, s průpravnou funkcí k odborné složce vzdělávání. Důraz je položen na řešení problémových situací z oblasti životního prostředí. Střední škola nemá koordinátora ekologické výchovy a není zapojena do systematického výchovně-vzdělávacího programu zaměřeného na ekologickou výchovu.

4.3 Financování dotačního programu EVVO z rozpočtu Ústeckého kraje

Graf 14: Objem finančních prostředků za jednotlivé roky

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 15: Počet podpořených projektů z rozpočtu Ústeckého kraje

Zdroj: vlastní zpracování

Ústecký kraj od roku 2005 podporuje dotační program „Rozvoj ekologické výchovy, vzdělávání a osvěty“. Podporovanou oblastí EVVO je významně přispíváno k přijetí zodpovědnosti za stav životního prostředí, vytváření podmínek pro konkrétní zapojení jednotlivce do ochrany životního prostředí. Zajištění podpory EVVO vyplývá ze Státního programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice a jeho akčního plánu. Vyčleněné finanční prostředky z rozpočtu kraje umožňují v určitém rozsahu nejrůznějším subjektům, kterými mohou být občanský sdružení, obecně prospěšné společnosti, obce nebo svazek obcí, školy a další příspěvkové organizace aj., zvyšovat povědomí o zákonitostech životního prostředí, upevňovat a rozvíjet pozitivní vztah k hodnotám přírody u dětí nejrůznějšího věku, zvyšovat erudici v oblasti ekologické výchovy u pedagogických pracovníků všech typů škol a aprobací. Dále je snaha o podporu aktivní role škol při vytváření mimoškolních aktivit s environmentální tematikou. V rámci Programu je umožněné podpořit realizaci konkrétních projektů v oblasti EVVO určených k ochraně přírody, životního prostředí a zajištění trvale udržitelného rozvoje.

Jak je z grafu patrné, v roce 2006 došlo ke strmému pádu finanční podpory ze strany Ústeckého kraje. Jedním z důvodů je i to, že rozhodování o přidělování finančních prostředků je ovlivňováno politicky. A co je možná ještě důležitější, vedení Ústeckého kraje má jiné priority. Přitom kraj by měl hrát důležitou úlohu environmentální výchovy. V programovacím období až do roku 2015 Ústecký kraj v rámci svých grantových programů se zaměřením na ekologii podpořil celkem 164 projektů v objemu 8,11 mil. Kč, ale stále je převis žádostí o dotaci a podpořených projektů. Větší část podpořených projektů bylo zaměřených na oblast odpadového hospodářství, konkrétně byly řešeny způsoby omezování produkce odpadů v domácnosti, třídění vzniklého odpadu a jeho následné rozličné efektivní využívání. V dalších projektech byla podpořena mimoškolní aktivita dětí se zaměřením na vytváření kladného vztahu k přírodě, podněcování logického uvažování, řešení problémů v oblasti ochrany životního prostředí apod. Do projektů byli zapojeni žáci, učitelé, rodiče, ale i také široká veřejnost. S poskytováním finančních prostředků s tímto zaměřením je počítáno i v rozpočtovém výhledu Ústeckého kraje na období let 2016 – 2021.

5 TERÉNNÍ ŠETŘENÍ

Terénní šetření je založeno na kvantitativním i kvalitativním sociologickém šetření. Kvantitativní šetření bylo provedeno dle (Disman, 1998. str. 120). Šetření probíhalo u studentů středních škol a české veřejnosti. Cílem bylo zjištění úrovně environmentálního vzdělávání středoškolských studentů 2 středních škol Ústeckého kraje a též zjištění úrovně environmentálního chování mezi veřejností z téhož regionu. Předvýzkum byl realizován na vzorku se stejnými kritérii, jako vzorek výzkumný. Předvýzkum proběhl za pomoci 5 studentů a 5 osob z řad veřejnosti. Tento vzorek byl pečlivě vybrán tak, aby se svými vlastnostmi co možná nejvíce podobal pozdějšímu vzorku výzkumnému. Dotazníky byly v průběhu týdne od 19. 9. – 23. 9. 2016 osobně předány na již zmíněných školách. Vedení školy udělilo souhlas. Výzkumných otázek bylo 9 a byly formulovány jako uzavřené. Veřejnosti byly dotazníky poslány pomocí webové aplikace, v průběhu týdne od 19. 9. – 23. 9. 2016. Respondenti dotazník vyplnili, potvrdili a prostřednictvím webové aplikace jej odeslali. Anonymita dotazníků byla zajištěna zneplatněním zobrazování e-mailové adresy jednotlivých respondentů. Výzkumných otázek bylo 12, byly formulovány jako uzavřené a nabízely čtyři alternativní odpovědi.

5.1 Kvantitativní šetření – střední školy (SŠ)

První cílovou skupinou tvoří studenti třetích ročníků na dvou různých typech středních škol. Za účelem dotazníkového šetření byly osloveny 2 střední školy na území Ústeckého kraje, gymnázium a střední průmyslová škola. Na obou středních školách bylo požádáno o součinnost při vyplnění dotazníků vedení školy. Celkem bylo předáno 150 dotazníků, vyplněných dotazníků se vrátilo 125. Návratnost je tedy 83,3%, z čehož vyplývá, že předmětný výzkum lze považovat za reprezentativní.

Údaje získané v dotazníkovém šetření jsou vyhodnoceny postupně v tom pořadí, v jakém byly zadávány. Pro větší přehlednost jsou shrnuty do tabulek a kvantifikovány prostřednictvím procentuálního podílu.

1. Třídíš běžný odpad?

Na první otázku odpovědělo 78 respondentů, tj. 63 %, že třídí běžný odpad. 47 respondentů, tj. 37 % vybralo odpověď ne.

Lze konstatovat, že dospívající generace má ke třídění odpadu vřelý vztah, ale důležité je identifikovat proč tak činní. Na to odpovídalo 78 dotazovaných, tedy ti, kteří na tuto otázku odpověděli kladně.

Tabulka 1: Třídíš běžný odpad?

Odpověď na otázku č. 1	četnost	relativní četnost (%)
ano	78	0,63
ne	47	0,37
Celkem odpovědělo	125	1,00

Zdroj: vlastní zpracování

2. Třídím odpad, protože:

47 respondentů, tj. 60 % uvedlo, že třídí odpad, protože je to správné pro ochranu životního prostředí, což je velmi pozitivní zjištění. Lze oprávněně usuzovat, že studenti si uvědomují důležitost tohoto jednání. Dále 29, tj. 37 % dotazovaných uvedlo, že důvodem je vliv rodiny. Zjištění je nesporně zajímavé, neboť ukazuje na vliv rodiny při formování postojů a chování dospívající generace. 3 % neumí odpovědět.

Tabulka 2: Třídím odpad, protože:

Odpověď na otázku č. 2	četnost	relativní četnost (%)
je to správné pro ochranu ŽP	47	0,60
dělají to kamarádi	0	0,00
děláme to doma	29	0,37
je to dané zákonem	0	0,00
neumím odpovědět	2	0,03
Celkem odpovědělo	78	1,00

Zdroj: vlastní zpracování

3. Poskytuje škola dostatek informací k ekologii a k ochraně životního prostředí?

50 respondentů odpovědělo ano, tj. 40 % si myslí, že škola poskytuje dostatek informací k ekologii a k ochraně životního prostředí, 75 respondentů, tj. 60 % vybralo odpověď ne.

S touto problematikou školní výuky úzce souvisí další dvě otázky.

Tabulka 3: Poskytuje škola dostatek informací k ekologii a k ochraně životního prostředí?

Odpověď na otázku č. 3	četnost	relativní četnost (%)
ano	50	0,40
ne	75	0,60
Celkem odpovědělo	125	1,00

Zdroj: vlastní zpracování

4. Obsahují učebnice dostatek informací k ekologii a k ochraně životního prostředí?

S kvalitou učebnic je spokojeno 38 studentů, tj. 30 % vybralo odpověď ano. Ovšem nadpoloviční většina studentů si myslí, že učebnice neobsahují dostatek informací, tj. 70 % všech dotazovaných.

Tabulka 4: Obsahují učebnice dostatek informací k ekologii a k ochraně životního prostředí?

Odpověď na otázku č. 4	četnost	relativní četnost (%)
ano	38	0,30
ne	87	0,70
Celkem odpovědělo	125	1,00

Zdroj: vlastní zpracování

5. Je v rámci výuky věnován ekologii a ochraně životního prostředí dostatek pozornosti?

U této otázky vybralo odpověď ano 49 dotazovaných, tj. 39 % a 76 respondentů, tj. 61 % se domnívá, že v rámci výuky není věnován ekologii a ochraně životního prostředí dostatek pozornosti.

Tabulka 5: Je v rámci výuky věnován ekologii a ochraně životního prostředí dostatek pozornosti?

Odpověď na otázku č. 5	četnost	relativní četnost (%)
ano	49	0,39
ne	76	0,61
Celkem odpovědělo	125	1,00

Zdroj: vlastní zpracování

6. Organizuje škola i mimo běžnou výuku činnost k ochraně životního prostředí, například formou aktivit jako je sběr odpadu?

Studenti jsou v této otázce rozděleni na dvě poloviny, z nichž první polovina si myslí, že škola organizuje akce i mimo běžnou výuku a druhá polovina si myslí, že nikoliv.

Mimo školní činnost je však důležitá z hlediska výchovy k etickým postojům a nepochybně má vliv na postoje dospívající generace.

Tabulka 6: Organizuje škola i mimo běžnou výuku činnost k ochraně životního prostředí, například formou aktivit jako je sběr odpadu?

Odpověď na otázku č. 6	četnost	relativní četnost (%)
ano	62	0,50
ne	63	0,50
Celkem odpovědělo	125	1,00

Zdroj: vlastní zpracování

7. Má vaše škola kontejnery na tříděný odpad?

Na tuto otázku vybralo odpověď ano všech 125 studentů.

Z uvedeného vyplývá, že škola vychovává mladou generaci k třídění odpadů již v okamžiku, kdy odpad vzniká a jeho třídění je tudíž nejjednodušší. Tento návyk si pak studenti mohou přenést domů, kde ho mohou následně uplatňovat.

Tabulka 7: Má vaše škola kontejnery na tříděný odpad?

Odpověď na otázku č. 5	četnost	relativní četnost (%)
ano	125	1,00
ne	0	0,00
Celkem odpovědělo	125	1,00

Zdroj: vlastní zpracování

8. Za posledních 6 měsíců jsem přečetl/-a jakoukoliv publikaci nebo informační zdroj o životním prostředí.

40 respondentů, tj. 32 % vybralo odpověď vícekrát, 40 dotazovaných uvedlo odpověď jednou a odpověď vůbec zvolilo 38 dotazovaných, tj. 30 % a 6 % dotazovaných neví.

Tabulka 8: Za posledních 6 měsíců jsem přečetl/-a jakoukoliv publikaci nebo informační zdroj o životním prostředí.

Odpověď na otázku č. 8	četnost	relativní četnost (%)
vícekrát	40	0,32
jednou	40	0,32
vůbec	38	0,30
nevím	7	0,06
Celkem odpovědělo	125	1,00

Zdroj: vlastní zpracování

9. Za posledních 6 měsíců jsem třídil/-a doma odpad:

Nadpoloviční většina respondentů za posledních 6 měsíců třídila odpad vícekrát. Dále 7 dotazovaných, tj. 6 % vybralo odpověď jednou, 44 dotazovaných, tj. 35 % za posledních 6 měsíců odpad netřídilo a 2 % neví.

Tabulka 9: Za posledních 6 měsíců jsem třídil/-a doma odpad

Odpověď na otázku č. 9	četnost	relativní četnost (%)
vícekrát	71	0,57
jednou	7	0,06
vůbec	44	0,35
nevím	3	0,02
Celkem odpovědělo	125	1,00

Zdroj: vlastní zpracování

5.1.1 Statistická analýza - SŠ

Analýza č. 1

V první analýze byly porovnány výsledky otázek č. 1 – Třídíš odpad, jakou jsou použité baterie, použité plastové obaly?, s výsledky otázek č. 3 - Poskytuje škola dostatek informací k ekologii a ochraně životního prostředí?

H_0 : Neexistuje závislost mezi poskytováním informací ze strany školy k ekologii a k ochraně životního prostředí a mezi skutečností, že studenti třídí odpad.

Tabulka 10: Asociační tabulka

Otázka č. 1	Otázka č. 3		Celkem
	Ano	Ne	
Ano	29 = a	21 = b	50 = a + b
Ne	49 = c	26 = d	75 = c + d
Celkem	78 = a + c	47 = b + d	125 = n

Zdroj: vlastní zpracování

χ^2 vypočtené v programu Statistica je 0,69.

Hodnotu χ^2 nalezenou v tabulkách porovnááme s vypočtenou hodnotou testového kritéria.

$$\chi^2_{0,05(1)} = 3,841$$

$$\chi^2 < \chi^2_{\alpha(1)}$$

$$0,69 < 3,841$$

H_0 : nezamítáme = neexistuje závislost

Interpretace: Lze říci, že studenti, kteří třídí odpad, nejsou ovlivněni informacemi o ekologii a ochraně životního prostředí, které jim poskytuje škola.

5.2 Kvantitativní šetření – veřejnost

Jako druhá cílová skupina byla vybrána část zaměstnanců veřejné správy na území Ústeckého kraje. Celkem bylo rozesláno 150 dotazníků, vyplněno 120. Návratnost je tedy 80%, z čehož vyplývá, že předmětný výzkum lze považovat za reprezentativní.

Údaje získané v dotazníkovém šetření jsou vyhodnoceny postupně v tom pořadí, v jakém byly zadávány. Pro větší přehlednost jsou shrnuty do tabulek, kvantifikovány prostřednictvím procentuálního podílu a znázorněny do grafů.

Pohlaví

Ze 120 respondentů, kteří se zúčastnili výzkumu, bylo 72 žen (60%) a zbylých 48 mužů (40%).

Tabulka 11: Jste muž / žena

Pohlaví	četnost	relativní četnost (%)
muž	48	0,40
žena	72	0,60
Celkem odpovědělo	120	1,00

Zdroj: vlastní zpracování

Vzdělání

Respondenti uváděli v dotazníku své nejvyšší dosažené vzdělání. Bylo zjištěno, že 4 % dotazovaných má základní vzdělání, střední odborné vzdělání má 11 %, 35 % úplně střední vzdělání. Nejpočetnější skupina jsou vysokoškolsky vzdělání respondenti.

Tabulka 12: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Vzdělání	četnost	relativní četnost (%)
základní	5	0,04
střední odborné (vyučen/a)	13	0,11
úplně střední (maturita)	42	0,35
vysokoškolské (včetně vyššího odborného)	60	0,50
Celkem odpovědělo	120	1,00

Zdroj: vlastní zpracování

1. Třídíte běžný odpad?

54 dotazovaných, tj. 45 % třídí odpad, 49, tj. 41 % respondentů uvedlo odpověď spíše ano. 10 respondentů, tj. 8 % vybralo odpověď spíše ne a 7 dotazovaných, tj. 6 % odpovědělo, že běžný odpad netřídí.

Pozitivním zjištěním je, že třídění odpadů má v dnešní době širší význam. Pro třídění odpadů je nejdůležitější jeho včasnost – nutné je třídít odpad již v domácnostech, protože smíšený odpad nejde již dále roztřídit a tedy zpracovat.

Tabulka 13: Třídíte běžný odpad?

Odpověď na otázku č. 1	četnost	relativní četnost (%)
ano	54	0,45
spíše ano	49	0,41
spíše ne	10	0,08
ne	7	0,06
Celkem odpovědělo	120	1,00

Zdroj: vlastní zpracování

2. Z jakého důvodu třídíte běžný odpad?

80 respondentů třídí běžný odpad z důvodu ochrany životního prostředí. 29 dotazovaných, uvedlo, že třídění odpadu je pro ně automatickou záležitostí. 8 respondentů třídí, protože je k tomu přesvědčili přátelé, děti či příbuzný. A 3 respondenti uvedli, že třídí odpad, protože se do popelnice nevejde veškerý odpad.

Tabulka 14: Z jakého důvodu třídíte běžný odpad?

Odpověď na otázku č. 2	četnost	relativní četnost (%)
chci chránit životní prostředí	80	0,67
dělám to automaticky	29	0,24
třídím, protože mě k tomu přesvědčili přátelé/děti/příbuzný	8	0,07
do popelnice se nevejde vše	3	0,03
Celkem odpovědělo	120	1,00

Zdroj: vlastní zpracování

3. Z jakého důvodu netřídíte běžný odpad?

37 respondentů, tj. 31 % netřídí běžný odpad z časového důvodu. Stejný počet respondentů uvedlo, že kontejnery mají umístěny moc daleko. 33 dotazovaných, tj. 27 % netřídí běžný odpad, protože nevěří, že to má smysl. 13 respondentů, tj. 11 % uvedlo, že netřídí, protože ví, jak se nadále nakládá s odpadem.

Tabulka 15: Z jakého důvodu netřídíte běžný odpad?

Odpověď na otázku č. 3	četnost	relativní četnost (%)
nemám na to čas	37	0,31
kontejnery jsou umístěny moc daleko	37	0,31
nevěřím, že má třídění smysl	33	0,27
protože vím, jak je potom dále s odpadem nakládáno	13	0,11
Celkem odpovědělo	120	1,00

Zdroj: vlastní zpracování

4. Přemýšlíte nad tím, v jakém stavu zanechá naše generace životní prostředí generacím budoucím?

37 dotazovaných, tj. 31 % se zamýšlí nad tím, v jakém stavu zanechá naše generace životní prostředí generacím budoucím. 71 respondentů, tj. 59 % vybralo odpověď spíše ano. 2 respondenti uvedli spíše ne a 10 dotazovaných, tj. 8 % se nezamýšlí nad tím, v jakém stavu zanechá naše generace životní prostředí generacím budoucím.

Tabulka 16: Přemýšlíte nad tím, v jakém stavu zanechá naše generace životní prostředí generacím budoucím?

Odpověď na otázku č. 4	četnost	relativní četnost (%)
ano	37	0,31
spíše ano	71	0,59
spíše ne	2	0,02
ne	10	0,08
Celkem odpovědělo	120	1,00

Zdroj: vlastní zpracování

5. Myslíte si, že se lidé ve vašem okolí chovají zodpovědně k životnímu prostředí?

2 % dotazovaných si myslí se lidé v jejich okolí chová zodpovědně k životnímu prostředí, 99 respondentů, tj. 82 % uvedlo odpověď spíše ano. 10 dotazovaných, tj. 8 % vybralo odpověď spíše ne a 9 respondentů, tj. 8 % si myslí, že se lidí v jejich okolí nechová zodpovědně k životnímu prostředí.

Tabulka 17: Myslíte si, že se lidé ve vašem okolí chovají zodpovědně k životnímu prostředí?

Odpověď na otázku č. 5	četnost	relativní četnost (%)
ano	2	0,02
spíše ano	99	0,82
spíše ne	10	0,08
ne	9	0,08
Celkem odpovědělo	120	1,00

Zdroj: vlastní zpracování

6. Myslíte si, že ekologická hnutí nadhodnocují problémy v oblasti životního prostředí?

50 respondentů, tj. 42 % si myslí, že ekologická hnutí nadhodnocují problémy v oblasti životního prostředí, 48, tj. 40 % vybralo odpověď spíše ano. 11 dotazovaných, tj. 9 % si myslí, že spíše ne a stejný počet respondentů uvedlo odpověď ne.

Tabulka 18: Myslíte si, že ekologická hnutí nadhodnocují problémy v oblasti životního prostředí?

Odpověď na otázku č. 6	četnost	relativní četnost (%)
ano	50	0,42
spíše ano	48	0,40
spíše ne	11	0,09
ne	11	0,09
Celkem odpovědělo	120	1,00

Zdroj: vlastní zpracování

7. Jezdíte do zaměstnání autem?

62 respondentů, tj. 52 % vybralo odpověď ano, 29 dotazovaných, tj. 24 % uvedlo odpověď spíše ano, 9 respondentů, tj. 8 % vybralo odpověď spíše ne a 20 dotazovaných, tj. 16 % do zaměstnání autem nejedí.

Z uvedeného vyplývá, že téměř 76 % respondentů se do svého zaměstnání přepravuje autem.

Tabulka 19: Jezdíte do zaměstnání autem?

Odpověď na otázku č. 7	četnost	relativní četnost (%)
ano	62	0,52
spíše ano	29	0,24
spíše ne	9	0,08
ne	20	0,16
Celkem odpovědělo	120	1,00

Zdroj: vlastní zpracování

8. Jezdíte po městě / po obci autem?

40 respondentů, tj. 33 % uvedlo odpověď ano, 21 dotazovaných, tj. 18 % vybralo odpověď spíše ano, 28 dotazovaných, tj. 23 % uvedlo odpověď spíše ne a 31 respondentů, tj. 26 % po městě nebo po obci autem nejedí.

Z uvedeného vyplývá, že téměř polovina jezdí po městě či po obci autem.

Tabulka 20: Jezdíte po městě / po obci autem?

Odpověď na otázku č. 8	četnost	relativní četnost (%)
ano	40	0,33
spíše ano	21	0,18
spíše ne	28	0,23
ne	31	0,26
Celkem odpovědělo	120	1,00

Zdroj: vlastní zpracování

9. Je pro Vás při nákupu ovoce a zeleniny rozhodující, zda pocházejí z ekologického hospodářství?

Více jak polovina respondentů uvedla odpověď spíše ne a odpověď ne, 3 respondenti vybrali odpověď ano a 12 dotazovaných vybralo odpověď spíše ano.

Pro 3 % respondentů je rozhodující, zda ovoce a zelenina pochází z ekologického hospodářství, pro 53 % dotazovaných spíše ne a 34 % respondentů to za důležité nepovažuje.

Tabulka 21: Je pro Vás při nákupu ovoce a zeleniny rozhodující, zda pocházejí z ekologického hospodářství?

Odpověď na otázku č. 9	četnost	relativní četnost (%)
ano	3	0,03
spíše ano	12	0,10
spíše ne	63	0,53
ne	42	0,34
Celkem odpovědělo	120	1,00

Zdroj: vlastní zpracování

10. Podporujete finančně ekologická hnutí?

Součástí dotazníku bylo i zjišťování, zda respondenti podporují finančně ekologická hnutí. Bylo zjištěno, že 4 respondenti, tj. 3 % podporují finančně ekologická hnutí, 6 respondentů, tj. 5 % uvedlo odpověď spíše ano, 2 respondenti, tj. 2 vybralo odpověď spíše ne a 108 dotazovaných, tj. 90 % nepodporuje finančně žádná ekologická hnutí.

Tabulka 22: Podporujete finančně ekologická hnutí?

Odpověď na otázku č. 10	četnost	relativní četnost (%)
ano	4	0,03
spíše ano	6	0,05
spíše ne	2	0,02
ne	108	0,90
Celkem odpovědělo	120	1,00

Zdroj: vlastní zpracování

11. Rozhodujete se při nákupu domácích spotřebičů podle toho, zda nabízejí i funkci s úsporou energie, vody apod.?

69 respondentů, tj. 57 % uvedlo odpověď ano, 12 dotazovaných, tj. 10 % vybralo odpověď spíše ano, 9 respondentů, tj. 8 % uvedlo odpověď spíše ne a 30 dotazovaných, tj. 25 % vybralo odpověď ne.

Více jak polovina dotazovaných se při nákupu domácího spotřebiče rozhoduje podle toho, zda nabízí i funkci s úsporou energie, vody apod.

Tabulka 23: Rozhodujete se při nákupu domácích spotřebičů podle toho, zda nabízejí i funkci s úsporou energie, vody apod.?

Odpověď na otázku č. 11	četnost	relativní četnost (%)
ano	69	0,57
spíše ano	12	0,10
spíše ne	9	0,08
ne	30	0,25
Celkem odpovědělo	120	1,00

Zdroj: vlastní zpracování

12. Používáte k hubení plevelů či hmyzu prostředky, které šetří životní prostředí?

28 dotazovaných, tj. 23 % odpovědělo ano, 25 respondentů, tj. 21 % uvedlo odpověď spíše ano, 14 dotazovaných, tj. 12 % odpovědělo spíše ne a 53 respondentů, tj. 44 % vybralo odpověď ne.

Z uvedeného vyplývá, že téměř 56 % respondentů nepoužívá k hubení plevelů či hmyzu prostředky, které šetří životní prostředí.

Tabulka 24: Používáte k hubení plevelů či hmyzu prostředky, které šetří životní prostředí?

Odpověď na otázku č. 12	četnost	relativní četnost (%)
ano	28	0,23
spíše ano	25	0,21
spíše ne	14	0,12
ne	53	0,44
Celkem odpovědělo	120	1,00

Zdroj: vlastní zpracování

5.2.1 Statistická analýza - veřejnost

V analýze byly porovnány výsledky otázek č. 1 – Třídíte odpad?, s otázkou č. 3. – Myslíte si, že se lidé ve vašem okolí chovají zodpovědně k životnímu prostředí?

H_0 : Neexistuje závislost mezi vnímáním zodpovědného chování lidí k životnímu prostředí a skutečností, že lidé odpad třídí

Tabulka 25: Asociační tabulka

Otázka č. 1	Otázka č. 3		Celkem
	Ano	Ne	
Ano	95 = a	19 = b	114 = a + b
Ne	0 = c	6 = d	6 = c + d
Celkem	95 = a + c	25 = b + d	120 = n

Zdroj: vlastní zpracování

χ^2 vypočtené v programu Statistica je 24.

Hodnotu χ^2 nalezenou v tabulkách porovnáme s vypočtenou hodnotou testového kritéria.

$$\chi^2_{0,05(1)} = 3,841$$

$$\chi^2 > \chi^2_{\alpha(1)}$$

$$24 > 3,841$$

H_0 : zamítáme = existuje závislost

Ověříme sílu závislosti pomocí koeficientu asociace:

$$|V| = \sqrt{\frac{24}{120}} = 0,45$$

Z uvedeného vyplývá, že závislost je středně silná.

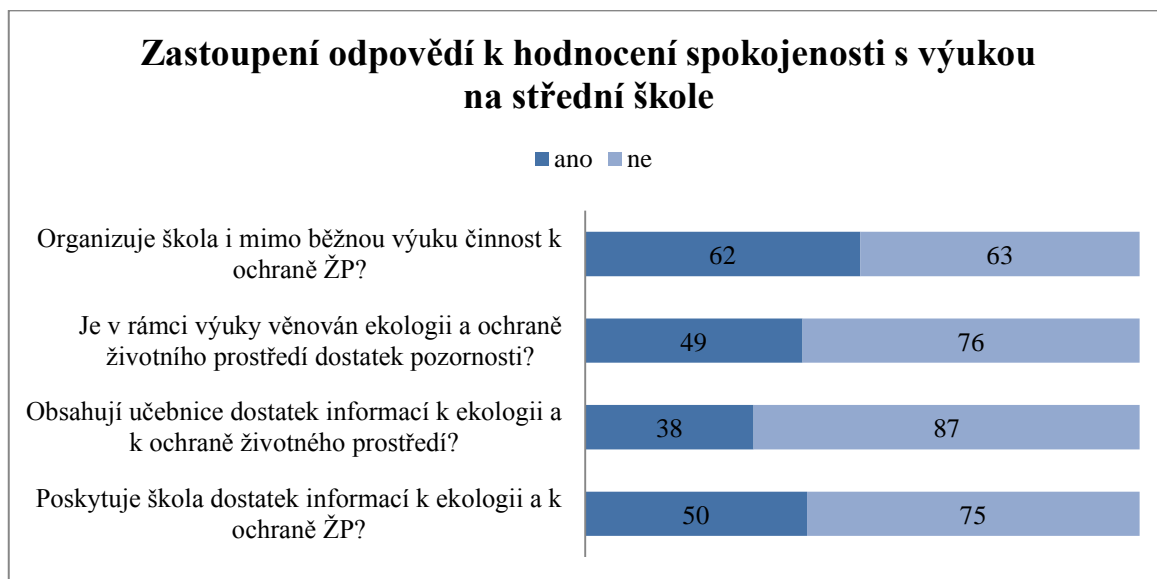
Interpretace: Lze říci, že lidé, kteří třídí odpad, jsou přesvědčeni, že lidé v jejich okolí se chovají zodpovědně k životnímu prostředí.

5.3 Kvalitativní šetření

Kvalitativní šetření bylo provedeno mezi aktéry podílející se na environmentálním vzdělání v regionu, a to v týdnu od 14. 10. – 18. 10. 2016. Šetření bylo provedeno dle (Disman, 1998. str. 120). Cílem bylo získání názorů středoškolských studentů, pedagogů, nestátních neziskových organizací, krajských úředníků a veřejnosti z Ústeckého kraje, jak získávají informace a jakou činnost organizují k ekologii a ochraně životního prostředí. Předvýzkum byl realizován na vzorku se stejnými kritérii, jako vzorek výzkumný. Předvýzkum proběhl za pomoci 5 studentů a 5 osob z řad veřejnosti. Tento vzorek byl pečlivě vybrán tak, aby se svými vlastnostmi co možná nejvíce podobal pozdějšímu vzorku výzkumnému.

5.3.1 Kvalitativní šetření – studenti SŠ

Graf 16: Zastoupení odpovědí k hodnocení spokojenosti s výukou na střední škole

Zdroj: vlastní zpracování

Z grafického znázornění je zřejmé, že více jak polovina studentů není spokojena s výukou ekologie a ochrany životního prostředí na střední škole. Mezi studenty proběhlo kvalitativní šetření. Autorku zajímalo, jakou časovou dotaci škola věnuje environmentálnímu vzdělání a pokud škola organizuje, kromě výuky, i jiné činnosti, tak jaké. Otázky byly položeny následovně:

1. V jakém předmětu získáváte informace o ekologii a ochraně životního prostředí?
2. Jakou konkrétní činnost škola organizuje k ochraně životního prostředí?

Gymnázium je nositelem projektu „Environment jako nedílná součást výuky i života“. Projekt je zaměřen na zavádění problematiky odpadového hospodářství a souvisejících environmentálních témat do výuky. Studenti uvedli, že ekologická výchova je okrajově zahrnuta v předmětu biologie a okrajově v předmětu základy společenských věd. Oba dva předměty jsou povinné a vyučují se ve všech ročnících. Škola každoročně organizuje na konci školního roku „environmentální den“. Studenti si mohou vybrat mezi různými aktivitami, např. návštěvu v muzeu nebo se mohou podívat do dolu, či se mohou aktivně podílet při sbírání odpadků. Škola také organizuje během školního roku exkurze, kdy se studenti mohli podívat např. do elektrárny nebo do chemických závodů. Za zmínku ovšem stojí, že na exkurze často studenty nedoprovází pedagog zaměřený na environmentální výchovu, ale pedagog vyučující zcela odlišný předmět.

Na druhé střední škole se předmět základy ekologie vyučuje pouze v prvním ročníku, což lze považovat ze největší nedostatek. Nejběžnější pomůckou ve výuce pro vysvětlení environmentálních témat jsou knihy a fotografie. Další pomůckou, která se ve výuce používá, je film. Škola má tak možnost využít moderních technologií s aktuálními a reálnými poznatky. Nejdůležitějším poznatkem je, že v rámci stěžejního předmětu neprobíhá žádná terénní výuka. Pro zlepšení dané situace na škole v rámci environmentálních témat autorka navrhuje organizovat a poskytovat kurzy s ekologickou a environmentální tematikou v terénních střediscích ekologické výchovy, organizovat a koordinovat soutěže, zapojit studenty do sběrové aktivity.

5.3.2 Kvalitativní šetření – pedagogové SŠ

Otázky byly položeny následovně:

1. Od jakých organizací získáváte informace o ekologii a ochraně životního prostředí?
2. Jakou konkrétní činnost organizujete k ochraně životního prostředí?

Gymnázium čerpá informace od dalších organizací typu správy AOPK, ČSOP nebo muzea. Na plánování i realizaci aktivit v oblasti EVVO se podílí více pedagogů. Na gymnáziu

je EVVO roztržena v celé řadě jiných „nosných“ předmětů, a to především do biologie a do předmětu „základy společenských věd“. Oba dva předměty jsou povinné, a to ve čtyřletém studiu. Škola dostala v roce 2011 dotaci ve výši 5 mil. Kč, na projekt „Přírodní vědy s chutí a zajímavě“. Cílem projektu bylo ztraktivnit a zkvalitnit výuku v oblasti přírodních věd pomocí moderních technologií. Studenti tak dostali možnost pracovat s moderními optickými přístroji a s dalšími didaktickými pomůckami. Projekt byl představen na přírodovědných dnech v prostorách gymnázia. Dále se škola snaží o to, aby ekologická výchova byla zařazena v projektech. Projekt předpokládá, že studenti něco samostatně řeší a na konci je nějaký efekt. Dále se pedagogové snaží o praktické činnosti v ochraně životního prostředí, péče o prostředí a okolí školy a o zapojení studentů do exkurzí.

Druhé šetření probíhalo na střední škole. Škola nespolupracuje s dalšími organizacemi. Předmět se vyučuje pouze v prvním ročníku a osnova je vzhledem k uvedené hodinové dotaci velmi náročná. Z rozhovoru vyplynula nedostatečná podpora od vedení školy a to malé finanční ohodnocení, tím i spojená nedostatečná motivace a v neposlední řadě neochota od vedení pustit pedagoga na DVPP (další vzdělávání pedagogických pracovníků). Pedagog uvedl, že se snaží naučit studenty pracovat s informacemi, vyhledávat a třdit informace, využívat různé informační zdroje, a to formou aktualit. Na každou hodinu si konkrétní student musí připravit aktualitu z oblasti životního prostředí. Pak formou diskuze pedagog podporuje mezi studenty komunikaci (žák – žák, žák – pedagog) a v neposlední řadě, vyjádření vlastního názoru.

5.3.3 Kvalitativní šetření – ostatní aktéři

Otázky byly položeny následovně:

1. Od jakých organizací získáváte informace o ekologii a ochraně životního prostředí?
2. Jakou konkrétní činnost organizujete k ochraně životního prostředí?

Nestátní neziskové organizace (NNO) uvedli, že jen díky vlastní iniciativě a neustálému vyhledávání informací na internetu jsou informováni o ekologii a ochraně životního prostředí. Spolupráce s místní samosprávou a krajem existuje a je důležitá, ale kraj dlouhodobě zahrnuje do své činnosti spíše větší organizace. Již třetím rokem se nezisková organizace podílí na zajištění „Konference EVVO v Ústeckém kraji“. Konference se pořádá na krajském úřadě Ústeckého kraje pod záštitou hejtmana Ústeckého kraje. Konference je určená

pro koordinátory EVVO školských zařízení a neziskových organizací působících na území Ústeckého kraje. Organizace poskytují kraji výukové materiály, které jsou určeny pro školská zařízení. Dále organizace pořádají pro děti akce v oblasti environmentální výchovy, formou soutěží či workshopů. Kraj získává informace od MŽP, ČIŽP, ČSOP, Česká společnost ornitologická, Lipka – dům ekologické výchovy, Pavučina, SEVER – středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory. Od roku 2014 kraj organizuje „Konferenci EVVO Ústeckého kraje“. Na krajském úřadě je jeden krajský koordinátor EVVO. Dále kraj podporuje občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, obce nebo svazek obcí, školy a další příspěvkové organizace aj. v rámci dotačního titulu „Rozvoj ekologické výchovy, vzdělávání a osvěty“. Veřejnost nejvíce informací získává z internetu. Pro ochranu životního prostředí se zapojuje v třídění odpadu nebo kompostování.

5.3.4 Kvalitativní šetření – shrnutí

Tabulka 26: Kvalitativní šetření – shrnutí

AKTÉŘI	INFORMACE	ČINNOSTI
Studenti SŠ	v předmětu biologie a základy společenských věd, na exkurzích, v učebnicích	třídění odpadu, aktivní účast na environmentálním dni
pedagogové SŠ	AOPK; ČSOP, místní muzea	využití dotačních titulů z EU, aktivní zapojení studentů do ekologické výchovy
nestátní neziskové organizace	obce, mikroregiony, krajský úřad	zajištění konference EVVO, výukové materiály pro školská zařízení, pořádání ekologických kroužků
krajští úředníci	MŽP; ČIŽP; ČSOP; Česká společnost ornitologická; Lipka – dům ekologické výchovy; Pavučina; SEVER – středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory	pořádání konference EVVO, dotační titul EVVO
veřejnost	internetové stránky enviweb.cz	třídění odpadu, kompostování

Zdroj: vlastní zpracování

Spolupráce mezi krajským úřadem Ústeckého kraje, školou a neziskovými organizace existuje. Lze se domnívat, že NNO mají především větší pružnost a blízkost ke komunitě občanů i klientů. Představitelé NNO jsou odborně na vyšší úrovni než samotní úředníci. Spolupráce nestátních neziskových organizací na místní úrovni, s krajem a školskými zařízeními je přínosná a potřebná.

6 VÝSLEDKY A DISKUZE

6.1 Shrnutí výsledků kvantitativního šetření u žáků SŠ

Z výsledků vyplývá, že 62 % studentů SŠ třídí odpad a to i přesto, že 60 % žáků si myslí, že škola neposkytuje dostatek informací k ekologii a k ochraně životního prostředí. 70 % studentů si myslí, že učebnice neobsahují dostatek informací k ekologii a k ochraně životního prostředí a 61 % studentů se domnívá, že ekologii a ochraně životního prostředí není věnován dostatek pozornosti.

Vyhodnocení dílčího cíle č. 1 „Zhodnocení úrovně environmentálního vzdělávání na středních školách“.

Z výše uvedeného dotazníkového šetření a následné diskuse se studenty vyplývá, že environmentální výchova je ze strany studentů chápána jako oblast, která příliš nesouvisí s oborem jejich studia, dokonce někteří studenti chápou environmentální výchovu jako předmět zcela zbytečný. Lze se domnívat, že tento postoj studentů k danému vyučovacímu předmětu souvisí zejména s převážně teoretickým přístupem k výuce.

V rámci dílčího cíle č. 1 byla stanovena výzkumná hypotéza H_{01} : „Neexistuje závislost mezi poskytováním informací ze strany školy k ekologii a k ochraně životního prostředí a mezi skutečností, že studenti třídí odpad“.

V první analýze nebyla prokázána závislost mezi poskytováním informací ze strany školy k ekologii a k ochraně životního prostředí a mezi skutečností, že studenti třídí odpad.

Pozitivní je zjištění, že pokud škola v oblasti ekologie neposkytuje dostatek informací, tak jsou přebírány studenty modely chování z rodinného prostředí. Lze oprávněně usuzovat, že studenti si uvědomují důležitost tohoto jednání. Toto zjištění lze považovat za velmi důležité, neboť ukazuje na vliv rodiny při formování postojů a chování mladého člověka.

6.2 Diskuse k výsledkům kvantitativního šetření u žáků SŠ

Na změnu chápání a přístupu k danému předmětu by mělo vliv zavedení praktických cvičení v terénu, exkurzí do chráněných územních rezervací, dále spolupráce s místními či regionálními ekologickými středisky, exkurzí u významných subjektů zaujímající v daném regionu klíčové postavení, jednak mezi znečišťovateli životního prostředí či naopak realizace

návštěv u institucí monitorujících stav životního prostředí v regionu např. ČHMÚ, nebo v těch provozovnách, které provádějí eliminaci znečištění např. ČOV. Studenti by pak na základě praktických poznatků mohli navrhnout různá opatření pro ochranu životního prostředí ve svém regionu, diskutovat je s odbornou veřejností, klíčovými regionálními institucemi v oblasti životního prostředí či s představiteli regionální samosprávy.

V neposlední řadě autorka práce nabízí předmětným středním školám spolupráci s vysokými školami v regionu, s pedagogy a studenty oborů souvisejících s ochranou životního prostředí např. UJEP – katedra přírodních věd, Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava. Praktická výuka má svůj význam též pro formování vztahu studentů k místu kde žijí, k danému regionu, tak aby se ochrana životního prostředí stala samozřejmostí jejich každodenních činností. Propojením praktické a teoretické části environmentální výchovy studenti jednak lépe porozumí vyučované problematice a ekologickým problémům svého regionu a co je nejdůležitější, budou schopni účelně a efektivně využívat získaných poznatků k ochraně životního prostředí, případně i navrhnout opatření ke snížení ekologické zátěže daného regionu.

Vzhledem k výše uvedenému, lze tedy konstatovat, že úroveň environmentální výuky na zkoumaných středních školách je na teoreticky velmi dobré úrovni, je však potřeba zahrnout do výuky více praktických cvičení.

6.3 Shrnutí výsledků kvantitativního šetření u veřejnosti

Frekvence vykonávání mapovaných činností spojených s ochranou životního prostředí je značně diferencovaná. Z výsledků vyplývá, že nejrozšířenějším ekologickým chováním české veřejnosti je třídění odpadu, kdy 45 % dotazovaných třídí odpad a 41 % spíše ano. Na opačné straně pak stojí nákup biopotravin, které nakupuje pouhá 3 % respondentů. Dále 31 % občanů se zamýšlí nad tím, v jakém stavu zanechá naše generace životní prostředí generacím budoucím a 2 % všech respondentů si myslí, že se lidé v jejich okolí chovají zodpovědně k životnímu prostředí. 42 % respondentů si myslí, že ekologická hnutí nadhodnocují problémy v oblasti životního prostředí a 3 % dotazovaných nějaké ekologické hnutí podporuje.

Vyhodnocení dílčího cíle č. 2 „Zjištění úrovně environmentálního chování mezi veřejností“.

Nejrozšířenějším ekologickým chováním je třídění odpadu. Tuto skutečnost lze vysvětlit tím, že v dnešní době se jedná o nejjednodušší a zároveň nejrozšířenější způsob, jak se alespoň nějakým způsobem podílet na ochraně životního prostředí. Zároveň toto chování není spojeno s žádnou finanční či časovou zátěží pro jednotlivce či domácnost a také není nutné se uskromňovat a měnit zažitý vzorec.

V rámci dílčího cíle č. 2 byla stanovena výzkumná hypotéza H₀₂: „Neexistuje závislost mezi zodpovědným chováním lidí k životnímu prostředí a skutečností, že lidé třídí odpad“. Ve druhé analýze byla prokázána závislost mezi zodpovědným chováním lidí k životnímu prostředí a skutečností, že lidé třídí odpad.

Životní prostředí ovlivňujeme mnohem víc, než si většinou jsme ochotni přiznat. Pokud děláme nějaké rozhodnutí, zcela samozřejmě na prvním místě respektujeme rozměr sociální, ekonomické hledisko bereme v úvahu také naprosto automaticky. Se stejnou samozřejmostí bychom se měli zajímat i to, zda naše rozhodnutí nepovedou k poškození životní prostředí. Klíčovou roli přitom sehrává výchova, a především vzdělání. Někdy s nadšením začneme s tříděním odpadu, ale pak vidíme, že soused dál netřídí, a pokládáme si otázku, jestli má to, co dělám, vůbec smysl. Na jedné straně je větší či menší možnost ovlivnit věci ve svém okolí, ale pak najednou začneme uvažovat o celku. Měli bychom přebírat odpovědnost za vlastní chování a zajímat se o dění v našem bezprostředním okolí, v naší nejbližší komunitě.

6.4 Diskuse k výsledkům kvantitativního šetření u veřejnosti

Je třeba si uvědomit, že na environmentální chování veřejnosti, na její postoj vůči životnímu prostředí mají vliv i vnější podmínky, které veřejnost obklopují. Například obyvatelé obce, kde jezdí městská hromadná doprava každých pět minut, budou preferovat při přepravě do zaměstnání tento způsob dopravy, budou se tedy chovat více ekologicky než obyvatelé obce, kde městská hromadná doprava jezdí jednou za dvě hodiny, neboť tyto občané budou při přepravě do zaměstnání více využívat osobní automobil. Na environmentální chování veřejnosti může mít vliv i výrazný propad cen pohonných hmot, nebo dojde ke zpřísnění pravidel a následných sankcí při neekologickém způsobu vytápění domácností, nebo dokonce i vzdálenost nádob na třídění komunálního odpadu od místa bydliště. Na environmentální chování jedince mají vliv i jeho charakterové vlastnosti a v neposlední řadě i hodnoty,

kteře jediněc vyznává. Postoj a vztah člověka k životnímu prostředí lze určitým způsobem ovlivňovat, jako nejučinnější prostředky se jeví výchova v rodině, vzdělání a osvěta.

6.5 Shrnutí výsledků kvalitativního šetření

Více jak polovina studentů se domnívá, že škola neposkytuje dostatek informací k ekologii a k ochraně životního prostředí. Studenti také uvedli, že škola neorganizuje dostatek činností mimo běžnou výuku. Jedním z problémů může být i finanční bariéra. Pedagog ze střední školy uvedl, že od vedení školy je nedostatečná podpora, a tím i spojená nedostatečná motivace a v neposlední řadě neochota od vedení pustit pedagoga na další vzdělávání pedagogických pracovníků. Naopak pedagogičtí pracovníci z gymnázia uvedli, že škola v roce 2011 získala dotaci ve výši 5 mil. Kč na projekt „Přirodní vědy s chutí a zajímavě“. Cílem projektu bylo zatraktivnit a zkvalitnit výuku v oblasti přírodních věd pomocí moderních technologií. Dále se škola snaží o zapojení studentů do exkurzí.

Neziskové organizace ve spolupráci s krajem se každoročně podílejí na zajištění workshopu pro koordinátory EVVO školských zařízení a neziskových organizací působících na území Ústeckého kraje. Dále se aktivně podílejí na zajištění výukových materiálů pro školská zařízení a v neposlední řadě organizují pro školská zařízení akce v podobě workshopů či různých soutěží. Veřejnost si informace o ekologii a ochraně životního prostředí nejčastěji vyhledává na internetu.

6.6 Diskuse k výsledkům kvalitativního šetření

Vzhledem k výše uvedenému, lze tedy konstatovat, že úroveň environmentální výuky na zkoumaných středních školách je na velmi dobré úrovni. Školy poskytují dostatek pomůcek a materiálů. Slabší stránkou u vzdělávacích programů je nedostatečný prostor pro kontakt s přírodou. Nedostatek financí ve školních rozpočtech a nedostatek dostupných finančních zdrojů jsou dalšími problémy v oblasti školství. Pokud ovšem není podpora od vedení školy, je ze strany pedagogů znát ztráta motivace, vyčerpání a neochota řešit něco nad rámec jejich učitelských povinností. Nestátní neziskové organizace (NNO) komunikují na místní úrovni, v rámci obcí a mikroregionu. Spolupracují s krajem a vidí ho jako partnera. Obě strany, jak NNO, tak i kraj, jsou schopny zajistit shodu na cílech.

7 ZÁVĚR

Závěrem diplomové práce lze konstatovat, že úroveň environmentální výchovy v České republice, je v teoretické rovině na více než dobré úrovni. Environmentální výuka na školách může čerpat nejen z učebnicových materiálů mající jednotlivé školy k dispozici, ale může využít i teoretické zázemí různých ekologických a environmentálních organizací. Z výzkumu rovněž vyplývá, že pouze získávání teoretických znalostí v rámci výuky environmentální výchovy nestačí. Je třeba propojit získané teoretické znalosti s praktickými poznatky, konfrontovat studenta se skutečným stavem jednotlivých oblastí životního prostředí, neboť právě propojení teoretické a praktické výuky přispívá k dotvoření jasného obrazu o jakékoliv studované problematice.

Závěrem lze říci, že ekologická výchova potřebuje také oporu „seshora“. Ústecký kraj finanční podporu silně omezilo a ztratilo zájem o projekty, které by měly významně přispívat k přijetí zodpovědnosti za stav životního prostředí. Stále je převis žádostí o dotaci a podpořených projektů. V roce 2016 přišlo na krajský úřad Ústeckého kraje celkem 35 žádostí o dotaci v celkovém objemu 2,1 mil. Kč. Podpořeno z toho bylo pouze 14 projektů v celkovém objemu 0,952 mil. Kč. Jedním z důvodů je i to, že rozhodování o přidělování finančních prostředků je ovlivňováno politicky. A co je možná ještě důležitější, vedení Ústeckého kraje má jiné priority. Přitom kraj by měl hrát důležitou úlohu environmentální výchovy. Lze předpokládat, že pokud volení i jimi dosazovaní představitelé veřejné správy nezmění svůj negativní postoj k problematice ochrany životního prostředí tedy i EVVO, může být důsledkem i likvidace některých středisek a pokles jejich vlivu.

Z výše uvedeného lze definovat určitou snahu společnosti o jisté zakořenění ekologické a environmentální výchovy do českého vzdělávacího systému. Ovšem nelze opomenout, že kvalitní environmentální výuka nestačí, je pouze důležitým nástrojem, který sehraje významnou roli v procesu zrodu environmentální morálky a environmentálního mravního principu. Environmentální výuka může beze sporu významným způsobem přispět k vnitřnímu přijetí a ztotožnění se člověka s environmentálními a ekologickými principy, k tomu, aby získal schopnost samostatně posuzovat dopady svého chování na životní prostředí a následně změnil a nastavil své jednání tak, aby bylo zcela v souladu s trvale udržitelnými principy a to nejen v oblasti životního prostředí. V otázce budování osobního vztahu k ochraně životního prostředí se nelze spoléhat pouze na roli vzdělávacích institucí. Základy environmentálního mravního principu každého člověka je nutno položit již v rámci výchovy

v rodině a tam pracovat na jejich zakořenění, na tom, aby se ochrana životního prostředí stala zcela přirozenou a samozřejmou činností člověka.

Doporučení pro zlepšení situace ve školách pro pedagogické pracovníky zavedení praktických cvičení v terénu, exkurzí do chráněných územních rezervací, dále spolupráce s místními či regionálními ekologickými středisky, exkurzí u významných subjektů zaujímající v daném regionu klíčové postavení, jednak mezi znečišťovateli životního prostředí či naopak realizace návštěv u institucí monitorujících stav životního prostředí v regionu. V neposlední řadě autorka práce nabízí předmětným středním školám spolupráci s vysokými školami v regionu, s pedagogy a studenty oborů souvisejících s ochranou životního prostředí např. UJEP – katedra přírodních věd, Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava.

Výsledků autorčina šetření mohou využít zmíněné vzdělávací instituce jako návod na zavedení praktických cvičení do hodin ekologické výchovy, která tak mohou ekologickou výchovu žákům více zatraktivnit.

Rozvoj regionu může být efektivní, pokud je zastřešen mnohostranným partnerstvím. Přínosem je podpora aktivní spolupráce nevládního neziskového sektoru, veřejné správy a veřejnosti. Spolupráce nestátních neziskových organizací (NNO) hodnotí vzájemnou spolupráci na místní úrovni a s krajem jako přínosnou a potřebnou. Je v jejich vlastním zájmu vnést do společnosti nové možnosti. Otevřenost přístupu a chuť spolupracovat mezi neziskovou a veřejnou sférou s vědomím vzájemného se doplňování. NNO vidí problémové oblasti z interního pohledu, tedy neziskové organizace tak působí jako velmi cenný zdroj informací pro obce, mikroregiony i krajské úřady a mohou také krajskému úřadu pomáhat při jeho aktivitách. Aktivní nesobecký přístup je jeden z nejdůležitějších kroků k úspěšné spolupráci.

8 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

CANDAN, Sevcan; ERTEN, Sinan. *Pre-Service Teacher Opinions about Eco-Friendly Person Activity Package Developed to Raise Environmental Awareness*. International Electronic Journal of Environmental Education, 2015. v5 n2 p. 62-85. ISSN: 2146-0329

ČINČERA, Jan. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*. 257. publikace Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-147-8

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Základní tendence demografického, sociálního a ekonomického vývoje Ústeckého kraje*. 2015. Kód publikace: 330006-15

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-141-2

HORKÁ, Hana. *Ekologická dimenze výchovy a vzdělávání ve škole 21. století*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005. ISBN 80-210-3750-4

KÁRA, Jaroslav. *Teoretická východiska, souvislosti, instituce*. Praha: Centrum Univerzity Karlovy pro otázky životního prostředí, 2002, 1. vydání. ISBN 80-238-8378-X

KELLER, Jan. *Přemýšlení s Josefem Vavrouškem*. 2. vyd. Praha: G plus G, 1995. ISBN 80-901896-1-X

KOHÁK, Erazim. *Zelená svatozář: kapitoly z ekologické etikety*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (Slon), 1998. ISBN 80-85850-63-X

KOPP, Jan, *Environmentální výchova jako průřezové téma*. 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2008. ISBN: 978-80-7043-757-5

KRAJHANZL, Jan. *SCHOOL AND HEALTH 21 Health Education: Contexts and Inspiration*. 1. vyd. Brno: Masarykova Univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5259-8

LEBLOVÁ, Eliška. *Environmentální výchova v mateřské škole*. 1. vyd. Praha: Portál. 2012. ISBN: 978-80-262-0094-9

LIBROVÁ, Hana., *Láska ke krajině?* 1. vyd. Brno: Blok, 1988

MÁCHAL, Aleš. *Malý ekologický a environmentální slovníček*. 4. vyd. Brno: Rezekvítek, 2006. ISBN 80-86626-08-3

MOLDAN, Bedřich. *(Ne)udržitelný rozvoj. Ekologie – hrozba i naděje*. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0286-5

PIKE, Graham; CAHA, Milan. *Cvičení a hry pro globální výchovu*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN: 978-80-7367-647-6

PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. Praha: Portál, 1. vyd. 2000. ISBN: 80-7178-399-4

SKINNER, Burrhus, Frederic. *About Behaviorism*. New York: Random House, 1976. ISBN 0-394-71618-3

STIBRAL, Karel. *Proč je příroda krásná? Estetické vnímání přírody v novověku*. 1. vyd. Praha: Dokořán, 2005. ISBN: 80-7363-008-7

WINTER, Deborah; KOGER, Susan. *Psychologie environmentálních problémů*. Praha: Portál, 2009. ISBN: 978-80-7367-593-6

9 PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Dotazník pro střední školy

Vážená studentko, vážený studente,

dovoluji si Vás tímto požádat o vyplnění dotazníku, které bude trvat max. 10 minut. Jsem studentkou České zemědělské univerzity, Provozně ekonomické fakulty, obor Veřejná správa a regionální rozvoj a vyhodnocení dotazníku bude sloužit výhradně pro potřeby mé diplomové práce. Dotazník je anonymní a veškeré Vámi uvedené informace budou použity pouze pro účely výzkumu.

Za vyplněné dotazníky předem velmi děkuji.

Bc. Klára Trávníčková

Vybranou odpověď zakroužkuj, a to pouze jednu ke každé otázce:

1. Třídíš běžný odpad?

- a) ano
- b) ne

2. V případě odpovědi na předchozí otázku ano, třídím odpad, protože:

- a) je to správné pro ochranu životního prostředí.
- b) dělají to kamarádi.
- c) děláme to doma.
- d) je to dané zákonem.

3.	Poskytuje škola dostatek informací k ekologii a k ochraně životního prostředí?	ano	ne
4.	Obsahují učebnice dostatek informací k ekologii a k ochraně životního prostředí?	ano	ne
5.	Je v rámci výuky věnován ekologii a ochraně životního prostředí dostatek pozornosti?	ano	ne
6.	Organizuje škola i mimo běžnou výuku činnost k ochraně životního prostředí, například formou aktivit jako je sběr odpadu?	ano	ne
7.	Má vaše škola kontejnery na tříděný odpad?	ano	ne

Za posledních 6 měsíců jsem... (zakroužkuj, co o Tobě platí)

8.	Přečetl/-a jakoukoliv publikaci nebo informační zdroj o životním prostředí.	vícekrát	jednou	vůbec	nevím
9.	Třídil/-a doma odpad.	vícekrát	jednou	vůbec	nevím

Příloha č. 2 – Dotazník pro veřejnost

Vážená paní, vážený pane,

dovoluji si Vás tímto požádat o vyplnění dotazníku, které bude trvat max. 5 minut. Jsem studentkou České zemědělské univerzity, Provozně ekonomické fakulty, obor Veřejná správa a regionální rozvoj a vyhodnocení dotazníku bude sloužit výhradně pro potřeby mé diplomové práce. Dotazník je anonymní a veškeré Vámi uvedené informace budou použity pouze pro účely výzkumu.

Za vyplněné dotazníky předem velmi děkuji.

Bc. Klára Trávníčková

1. Třídíte běžný odpad?
 - a. ano
 - b. spíše ano
 - c. spíše ne
 - d. ne

2. Z jakého důvodu třídíte běžný odpad?
 - a. chci chránit životní prostředí
 - b. dělám to automaticky
 - c. třídím, protože mě k tomu přesvědčili přátelé/děti/příbuzný
 - d. do popelnice se nevejde vše

3. Z jakého důvodu netřídíte běžný odpad?
 - a. nemám na to čas
 - b. kontejnery jsou umístěny moc daleko
 - c. nevěřím, že má třídění smysl
 - d. protože vím, jak je potom dále s odpadem nakládáno

4. Přemýšlíte nad tím, v jakém stavu zanechá naše generace životní prostředí generacím budoucím?
 - a. ano
 - b. spíše ano
 - c. spíše ne
 - d. ne

5. Myslíte si, že se lidé ve vašem okolí chovají zodpovědně k životnímu prostředí?
 - a. ano
 - b. spíše ano
 - c. spíše ne
 - d. ne

6. Myslíte si, že ekologická hnutí nadhodnocují problémy v oblasti životního prostředí?
 - a. ano
 - b. spíše ano
 - c. spíše ne
 - d. ne

7. Jezdíte do zaměstnání autem?
- ano
 - spíše ano
 - spíše ne
 - ne
8. Jezdíte po městě/po obci autem?
- ano
 - spíše ano
 - spíše ne
 - ne
9. Je pro Vás při nákupu ovoce a zeleniny rozhodující, zda pocházejí z ekologického hospodářství?
- ano
 - spíše ano
 - spíše ne
 - ne
10. Podporujete finančně ekologická hnutí?
- ano
 - spíše ano
 - spíše ne
 - ne
11. Rozhodujete se při nákupu domácích spotřebičů podle toho, zda nabízejí i funkce s úsporou energie, vody apod.?
- ano
 - spíše ano
 - spíše ne
 - ne
12. Používáte k hubení plevelů či hmyzu prostředky, které šetří životní prostředí?
- ano
 - spíše ano
 - spíše ne
 - ne

Závěrem prosím o vyplnění rozřazovacích otázek:

Jste a. muž b. žena

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- základní
- střední odborné (vyučen/a)
- úplné střední (maturita)
- vysokoškolské (včetně vyššího odborného)

9.1 Seznam tabulek

Tabulka 1: Třídíš běžný odpad?.....	36
Tabulka 2: Třídím odpad, protože:	36
Tabulka 3: Poskytuje škola dostatek informací k ekologii a k ochraně životního prostředí? ..	37
Tabulka 4: Obsahují učebnice dostatek informací k ekologii a k ochraně životního prostředí?	37
Tabulka 5: Je v rámci výuky věnován ekologii a ochraně životního prostředí dostatek pozornosti?.....	37
Tabulka 6: Organizuje škola i mimo běžnou výuku činnost k ochraně životního prostředí, například formou aktivit jako je sběr odpadu?	38
Tabulka 7: Má vaše škola kontejnery na tříděný odpad?.....	38
Tabulka 8: Za posledních 6 měsíců jsem přečetl/-a jakoukoliv publikaci nebo informační zdroj o životním prostředí.....	39
Tabulka 9: Za posledních 6 měsíců jsem třídil/-a doma odpad	39
Tabulka 10: Asociační tabulka	40
Tabulka 11: Jste muž / žena	41
Tabulka 12: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?	41
Tabulka 13: Třídíte běžný odpad?	42
Tabulka 14: Z jakého důvodu třídíte běžný odpad?	42
Tabulka 15: Z jakého důvodu netřídíte běžný odpad?.....	43
Tabulka 16: Přemýšlíte nad tím, v jakém stavu zanechá naše generace životní prostředí generacím budoucím?	43
Tabulka 17: Myslíte si, že se lidé ve vašem okolí chovají zodpovědně k životnímu prostředí?	44
Tabulka 18: Myslíte si, že ekologická hnutí nadhodnocují problémy v oblasti životního prostředí?	44
Tabulka 19: Jezdíte do zaměstnání autem?.....	45
Tabulka 20: Jezdíte po městě / po obci autem?	45
Tabulka 21: Je pro Vás při nákupu ovoce a zeleniny rozhodující, zda pocházejí z ekologického hospodářství?	46
Tabulka 22: Podporujete finančně ekologická hnutí?.....	46
Tabulka 23: Rozhodujete se při nákupu domácích spotřebičů podle toho, zda nabízejí i funkci s úsporou energie, vody apod.?.....	47

Tabulka 24: Používáte k hubení plevelů či hmyzu prostředky, které šetří životní prostředí? ..	47
Tabulka 25: Asociační tabulka	48
Tabulka 26: Kvalitativní šetření – shrnutí	52

9.2 Seznam grafů

Graf 1: Míra zaměstnanosti.....	25
Graf 2: Podíl nezaměstnaných osob k 31. 12.....	26
Graf 3: Podíl dlouhodobě nezaměstnaných k 31. 12.	26
Graf 4: Čistý disponibilní důchod domácností na 1 obyvatele.....	27
Graf 5: Medián mezd	27
Graf 6: Průměrná výše starobního důchodu	28
Graf 7: Hrubý domácí produkt na 1 obyvatele	28
Graf 8: Zemědělská produkce na 1 ha obhospodařované půdy	29
Graf 9: Stavební práce podle místa stavby na 1 obyvatele	29
Graf 10: Dokončené byty na 1 000 obyvatel	30
Graf 11: Produkce komunálního odpadu na 1 obyvatele.....	30
Graf 12: Podíl odděleně sbíraných složek komunálního odpadu	31
Graf 13: Podíl recyklovaného odpadu z celkového nakládání s odpady	31
Graf 14: Objem finančních prostředků za jednotlivé roky	33
Graf 15: Počet podpořených projektů z rozpočtu Ústeckého kraje	33
Graf 16: Zastoupení odpovědí k hodnocení spokojenosti s výukou na střední škole.....	49

9.3 Seznam zkratek

AJ.	A jiné
AOPK	Agentura ochrany přírody a krajiny
APOD.	A podobně
ATP.	A tak podobně
ČIŽP	Česká inspekce životního prostředí
ČOV	Čistička odpadních vod
ČSOP	Český svaz ochránců přírody
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
DVPP	Další vzdělávání pedagogických pracovníků
EVVO	Ekologická výchova, vzdělávání a osvěta
MJ.	Mimo jiné
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
NAPŘ.	Například
OSN	Organizace spojených národů
ŠVP	Školní vzdělávací program
TJ.	To je
TZN.	To znamená
UJEP	Univerzita Jana Evangelisty Purkyně
ŽP	Životní prostředí